

Anti-Emperyalist ve Anti-Oligarşik Mücadelede

KURTULUŞ CEPHESİ

Zafer Bizim Olacaktır!

<http://www.kurtuluscephesi.com>

YIL: 23 SAYI: 130 Kasım-Aralık 2012

Ölüm Cezası
Karl Marks

Ekonomi-Politik Nedir?
Ekonomik Tahliller
Ne İşe Yarar?

ABD, FED,
Q1, Q2, Q3...

Altın Oyunu

Tüketicinin
Tüketimi

Büşra Ersanlı, Aslı Aydıntaşbaş, Halil Ergün
Ve *Birgün*'ün Kahramanları
Maaleceek Küçük-Burjuvalar

- Karl Marks'ın
18 Şubat 1853'de
New-York Daily Tribune'de
yayınlanmış yazısı. 3 ÖLÜM CEZASI
KARL MARKS
- Genel olarak ekonomi-politiğin, özel
olarak marksist ekonomi-politiğin ne
olduğunu ve ekonomik tahlillerin
işlevini irdeleyen bir yazı. 6 EKONOMİ-POLİTİK
NEDİR?
EKONOMİK
TAHLİLLER
NE İŞE YARAR?
- ABD Merkez Bankası'nın (FED) "Parasal
Genişleme" politikası ve bunun dünya
ekonomisindeki yansılar. 17 ABD, FED,
Q1, Q2, Q3...
- ABD'nin İran'a yönelik ekonomik
yaptırımlarını "delmek" için AKP iktida-
rının oynadığı altın oyunu. 25 ALTIN
OYUNU
- Borçla yaşayan, borçla tüketen ve
sürekli borçları artan "kredi kartlı
yaşam"ın son durumu. 28 TÜKETİCİNİN
TÜKETİMİ
- "Yetmez, ama evet"çilerden yeni
"yandaş"lara ve *Birgün* gazetesinde
yazmaya niyetlenen küçük-burjuva
aydınlarının kaypaklığı üzerine bir
değerlendirme. 31 BÜŞRA ERSANLI,
ASLI AYDINTAŞBAŞ,
HALİL ERGÜN
VE *BİRGÜN*'ÜN KAHRAMANLARI
MAAİLECEK KÜÇÜK-BURJUVALAR

KURTULUŞ CEPHESİ

SORUMLU: Sezai Görür

Yazışma Adresi:

Postfach 1414

55504 Bad Kreuznach / Deutschland

<http://www.kurtuluscephesi.com>

<http://www.kurtuluscephesi.org>

<http://www.kurtuluscephesi.net>

<http://www.kurtuluscephesi.de>

E-Posta Adresi:

kurcephe@kurtuluscephesi.org

Ölüm Cezası Karl Marks

25 Ocak [1853] tarihli *The Times*'ta, "Amatör İdam" başlıklı aşağıdaki yorum yayınlandı:

"Genellikle ülkemizde, her kamuya açık infazın ardından, görünüşte bilinen bu ceza infazının olgunlaşmamış ve hastalıklı zihinler üzerinde sahip olduğu güçlü etkisi sonucu, bir dizi asarak intiharı ve ölümcül kazanın takip ettiği görülmüştür."

The Times'ın bu yorumun örneği olarak ileri sürdüğü bazı olaylardan birisi, Sheffield'de, Barbour'un infazı konusunda diğer delillerle konuştuktan sonra kendisini asan bir deliye ilişkindir. Diğer bir olay da kendisini asan 14 yaşındaki bir çocuğa ilişkindir.

Bu olaylar listesinin desteklemeyi amaçladığı ve makul insanları hiç de tatmin etmeyen bu öğretisi, ölüm cezasının toplum tarafından *ultima ratio* (son çare) olarak yüceltildiği bir ortamda, cellatın doğrudan yüceltilmesinden başka bir şey değildir. "Baş gazete"nin baş makalesinin yaptığı da budur.

The Morning Advertiser, 1849 yılının 43 gününe ilişkin, bazıları çok acı olan, ama *The Times*'ın kanlı mantığını ve cellada olan sevgisini eleştiren şu ilginç verileri sunuyor:

İdam Edilenler		Cinayetler ve İntiharlar	
Millan	20 Mart	Hannah Sandles	22 Mart
		M. G. Newton	22 Mart
Pulley	26 Mart	J. G. Gleeson – Liverpool'da 4 cinayet	27 Mart
Smith	27 Mart	Leicester'da cinayet ve intihar	2 Nisan
Howe	31 Mart	Zehirlenme	7 Nisan
		W. Bailey	8 Nisan
Landick	9 Nisan	Anne katili J. Ward	13 Nisan
Sarah Thomas	13 Nisan	Yardley	14 Nisan
		Baba katili Doxey	14 Nisan
		İki çocuğunu öldüren ve intihar eden J. Bailey	17 Nisan
J. Griffiths	18 Nisan	Charles Overton	18 Nisan
J. Rush	21 Nisan	Daniel Holmsden	22 Nisan

Bu tablo, *The Times*'ın kabul ettiği gibi, sadece intiharları değil, aynı zamanda suçluların idamına yol açan çok korkunç cinayetleri de ortaya koymaktadır. Makale, bu barbar teoriyi mazur gösterecek tek bir kanıt ya da bahane ortaya koymasına bile şaşırıktır.

Uygarlığıyla övünen bir toplumda, ölüm cezasının adil ya da uygun olduğunu kanıtlayacak bir ilke bulmak, bütünüyle olanaksız değilse

de, pek güçtür. Genellikle ceza, ya bir yola getirme ya da bir yıldırma aracı olarak savunulmuştur. Peki ama, siz başkalarını yola getirmek ya da yıldırma için, ne hakla beni cezalandırıyorsunuz? Üstelik, Kabil'den beri dünyanın cezayla ne yola geldiğini, ne de yıldırma tam bir kanıtlanmayla gösteren ne tarih vardır, ne de istatistik diye birşey vardır. Tam tersine, soyut hak açısından, soyut olarak insan onurunu tanıyan bir tek ceza teorisi ortaya konulmuştur; bu, özellikle Hegel'in daha katı bir formüle bağladığı biçimde Kant'ın teorisidir. Hegel şöyle der:

“Ceza suçlunun *hakkıdır*. Onun kendi iradesinin bir eylemidir. Hakkın çiğnenmesi, suçlu tarafından kendi hakkı olarak ilan edilmiştir. Onun suçu hakkın olumsuzlanmasıdır. Ceza, bu olumsuzlanmanın olumsuzlanmasıdır ve dolayısıyla suçlunun kendi isteği ve kendisinin zorladığı hakkın bir onaylanmasıdır.”

Bu formülde kuşkusuz aldatıcı birşey vardır; bu da, Hegel'in suçlu ya yalnızca bir nesne, adaletin bir kölesi olarak bakacak yerde, onu özgür ve kendi kendini belirleyen bir varlık durumuna yükseltmesidir. Böyle olmakla birlikte, soruna daha yakından bakarsak, Alman idealizminin, çoğu başka durumlarda olduğu gibi, burada da, toplumun kurallarına aşkın (*transcendantal*) bir yaptırım eklediğini fark ederiz. Gerçek itileri ve üstünde baskı yapan çeşitli toplumsal koşullarıyla birlikte bireyin yerine “özgür irade” soyutlamasını –insanın bir çok niteliğinden birini, insanın kendisinin yerine– geçirmek bir aldanma değil midir? Cezayı suçlunun kendi iradesinin bir sonucu sayan bu teori, yalnız eski “*jus talionis*”in (kisasın), göze göz, dişe diş, kana kan'ın metafizik bir ifadesidir. Bütün söz oyunları bir yana bırakılıp açıkça konuşulacak olursa, ceza, toplumun nitelikleri ne olursa olsun canalcı önem taşıyan koşullarının çiğnenmesine karşı bir kendini savunma aracından başka birşey değildir. İyi ama, kendini savunmak için celtattan daha iyi bir araç bilmeyen ve kendi vahşetini “dünyanın en ileri gelen gazetesinde” ebedi hukuk diye ilan eden toplum, nasıl bir durumdadır ki?

Bay A. Quételet, *L'Homme et ses Facultés* (İnsan ve Yetileri) adlı üstün nitelikli bilgince yapıtında şunları söyler:

“Korkunç bir düzenlilikle ödediğimiz bir bütçe var – hapis haneler, zindanlar ve darağaçlar bütçesi ... Hatta, yıllık doğum ve ölümleri nasıl önceden bilebiliyorsak, hemen tıpkı onun gibi, kaç kişinin elini hemcinslerinin kanına boyayacağını, kaçının kalpazanlık edeceğini, kaçının zehir kullanacağını da şimdiden kestirebiliriz.”

Gerçekten de, Bay Quételet 1829'da yayımlanan bir suç olasılıkları hesabında, 1830 yılında Fransa'da işlenen suçların yalnızca tutarını değil, bütün çeşitlerini de, şaşırtıcı bir kesinlikle önceden kestirmiştir. Toplumun belli bir ulusal kesiminde ortalama bir suç tutarını yaratan şeyin, bir ülkedeki özgül siyasal kurumlar olmaktan çok, genel olarak, çağdaş *burjuva* toplumunun temel koşulları olduğu Quételet'in 1822-24 yılları için yaptığı tablolardan görülebilir. Amerika ve Fransa'daki yüz hüküm giymiş suçluya bakalım.

Yaş	Filelfiya (ABD)	Fransa
21 yaş altı	19	19
21-39	44	35
20-40	23	23
40'dan büyük	14	23
Toplam	100	100

Bu durumda, eğer geniş çapta gözlemlenen suçlar, tutarları ve sınıflandırılması bakımından böyle fizik olgularının düzenliliğini gösteriyorlarsa, –eğer Bay Quételet’in dediği gibi “iki etken nedenden (fizik dünya ile toplumsal sistem) hangisinin etkisini daha büyük bir düzenlilikle ortaya koyduğuna karar vermek güç oluyor” ise– o zaman, yalnızca yenilerine yer açmak için bir sürü suçluyu idam eden celladı göklere çıkarmak yerine, bu suçları türeten düzenin değiştirilme yolları üstünde derin derin düşünmek zorunluluğu yok mudur?

KARL MARKS

“Capital Punishment”
New-York Daily Tribune
18 Şubat 1853

Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt: 11, s. 495-497

Ekonomi-Politik Nedir? Ekonomik Tahliller Ne İşe Yarar?

Fransızca “*economie politique*”den Türkçeye yanlış bir çeviriyle giren ekonomi-politik deyimini, tam karşılığı olarak “**politik ekonomi**”dir. Yani “*politikaya ait ekonomi*” anlamına gelir. Politika (siyaset) ise, Marks’ın “*Ekonomi Politîğin Eleştirisine Katkı*”da ifade ettiği gibi, “**maddi hayatın üretim tarzı**” tarafından koşullandırılan alandır. Türkçe karşılığıyla politika, “devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı”dır.¹ Bu anlamıyla “ekonomi-politik” (politik ya da siyasal ekonomi), **devlete ilişkin ekonomi** demektir. Marks “*mülkiyet ilişkileri*”ni “*üretim ilişkilerinin hukuki ifadesi*”² olarak tanımlarken, ekonomi-politiğin salt ekonomik ilişkiler alanıyla (altyapı) sınırlandırılmayacağını, tüm toplumsal ve siyasal ilişkileri kapsamaya gerektiğini ortaya koymuştur.³

“Ekonomi-politik, en geniş anlamda, insan toplumunda maddesel yaşama araçlarının üretim ve değişimini yöneten yasaların bilimidir. Üretim ile değişim iki farklı işlevdirler. Üretim, değişimsiz olabilir; ama değişim, –tanım gereği ürünlerin değişiminden başka bir şey olmamasından

ötürü–, üretimsiz olamaz. Bu iki toplumsal işlevden her biri, büyük ölçüde kendine özgü dış etkilerin etkisi altında ve dolayısıyla büyük ölçüde kendi öz ve özgül yasalarına sahip bulunur. Ama öte yandan, bu işlevler birbirlerini her an koşullandırır ve birbirleri üzerinde öylesine bir etkide bulunurlar ki bunlar, ekonomik eğrinin apsis ve ordinatı olarak adlandırılabilirler.

İnsanların üretim ve değişim koşulları ülkeden ülkeye ve her ülkede de kuşaktan kuşağa değişir. Öyleyse ekonomi-politik de bütün ülkeler ve bütün tarihsel dönemler için aynı olmaz.”⁴

Ekonomi-politik, belirli bir tarihsel dönemde ve belirli bir ülkede (örneğin İngiltere) üretim ve değişim ilişkilerinin incelenmesi (tahlil edilmesi) ve bu ilişkilerin yasalarının ortaya konulmasıdır. Böylece ekonomi-politik, toplumsal ölçekte üretim ilişkileriyle; toplumsal üretim ve değişim ilişkileriyle uğraşır. “Bununla birlikte” der Engels, “çeşitli insan toplumlarının içlerinde üretim ve değişimde buldukları ve sonuç olarak ürünlerin her kez içlerinde **bölüşüldükleri koşulların ve biçimlerin bilimi**”dir de.⁵

“Ama bölüşümdeki farklılıklarla birlikte *sınıf farklılıkları* da ortaya çıkar. Toplum, ayrıcalıklı sınıflarla yoksunlaşmış sınıflar, sömürücülerle sömürülenler, egemenlerle yönetilenler biçiminde bölünür ve aynı bir aşire-

¹ TDK Sözlüğü.

² Marks, *Ekonomi Politîğin Eleştirisine Katkı*.

³ “Araştırmaları, devlet biçimleri kadar hukuki ilişkilerin de ne kendilerinden, ne de iddia edildiği gibi insan zihninin genel evriminden aşamayacağı, tam tersine, bu ilişkilerin köklerinin, Hegel’in 18. yüzyıl İngiliz ve Fransız düşünürlerinin örneğine uyarak “sivil toplum” adı altında topladığı maddi varlık koşullarında buldukları, ve sivil toplumun anatomisinin de, ekonomi politîğin içinde aranması gerektiği sonucuna ulaştı.” (Marks, *Ekonomi Politîğin Eleştirisine Katkı*, Giriş.)

⁴ Engels, *Anti-Dühring*, s. 227.

⁵ Engels, *Anti-Dühring*, s. 231

tin doğal topluluk gruplarının, evrimleri içinde başlangıçta yalnızca ortak çıkarlarına (örneğin Doğudaki sulama) gözkulak olmak ve dışa karşı savunmalarını sağlamak için ulaşılmış buldukları devlet, bundan böyle, egemen sınıfın yaşama ve egemenlik koşullarının yönetilen sınıfa karşı zorla sürdürülmesi gibi bir ereğe sahip olur.

Bununla birlikte bölüşüm, üretim ve değişimin salt edilgen bir sonucu da değildir; o da ötekiler üzerinde etkili olur. Her yeni üretim tarzı ya da her yeni değişim biçimi, başlangıçta yalnızca eski biçimler ile bunlara uygun düşen siyasal kurumlar tarafından değil ama eski bölüşüm biçimi tarafından da engellenir. Her yeni üretim tarzı ya da her yeni değişim biçiminin, önce uzun bir savaşım içinde, kendine uygun düşen bölüşümü kendine bağlaması gerekir. Ama belli bir üretim ve değişim biçimi nedenli hareketli, gelişime ve evrime nedenli yatkın olursa, bölüşüm de içinden çıktığı koşulların etkisinden kurtulduğu ve daha önceki üretim ve değişim biçimi ile çatışma içine girdiği bir düzeye o denli çabuk ulaşır. Yukarıda sözkonusu edilen eski ilkel topluluklar, dış dünya ile ticaret işlemlerinde dağılmaları sonucunu veren servet farklılıkları meydana getirmeden önce, bugün bile Hintliler ve Slavlarda olduğu gibi, varlıklarını binlerce yıl sürdürebilirler. Buna karşılık, topu topu üçyüz yıllık bir geçmişi bulunan ve ancak büyük sanayinin ortaya çıkmasından sonra egemen duruma geçen modern kapitalist üretim, bu kısa zaman parçası içinde, bölüşümde onu zorunlu olarak sonuna götürecek olan çelişkiler –bir yanda sermayelerin birkaç elde, öte yanda da varlıksız yığınların büyük kentlerde toplanması– yarattı.

Bölüşüm ile bir toplumun maddesel varlık koşulları arasındaki bağ, her durumda yansımaları halk içgüdülerinde düzenli olarak bulunacak denli doğaldır. Bir üretim biçimi, evriminin yükselme çizgisi üzerinde bulunduğu sürece, kendisine uygun düşen

bölüşüm biçimi tarafından zarara uğratılmış durumda bulunan kimseler tarafından bile alkışlanır. Büyük sanayinin ortaya çıkması zamanındaki İngiliz işçileri gibi. Hatta bu üretim biçimi toplum için normal olarak kaldığı sürece, bölüşümden genellikle herkes hoşnuttur ve o anda egemen sınıfın kendisi içinden yükselen protestolar (Saint-Simon, Fourier, Owen), ilkin sömürülen yığın içinde hiçbir yankı bulmaz. Ancak sözkonusu üretim biçimi iniş çizgisinin büyücek bir kısmını tamamladığı, ömrünün yarısını doldurduğu, varlık koşulları büyük ölçüde ortadan kalktığı ve ardılı gelip kapıya dayandığı zamandır ki – işte ancak o zamandır ki gitgide daha eşitsiz bir biçime gelen bölüşüm haksız görünür; işte ancak o zamandır ki yaşam tarafından aşılımış olgular, ölümsüz denilen adaletin karşısına çağılır. Ahlak ve hukuka bu başvuru, bizi bilimsel bakımdan bir parmak bile ilerletmez; iktisat bilimi, nedenli haklı olursa olsun, ahlaksal öfke içinde herhangi bir kanıt değil ama yalnızca bir belirti görebilir. İktisat biliminin görevi daha çok, ortaya çıkan toplumsal bozuklukların bir yandan varolan üretim biçiminin zorunlu sonuçları ama bir yandan da başlayan bozulmasının belirtileri olduklarını göstermek ve bozulan ekonomik hareket biçimi içinde, üretim ve değişimin gelecekteki bu bozuklukları ortadan kaldıracak yeni örgütlenme öğelerini bulup çıkarmaktır. Ozanı yaratan öfke, bu bozuklukların betimlenmesinde ya da bu bozuklukları yadsıyan veya süsleyip-püsleyen egemen sınıfın hizmetindeki şakşakçılara karşı saldırıda tam yerli yerindedir. Ama her durumda ne denli az *tanıtlayıcı* olduğu, tüm geçmiş tarihin *her* döneminde bu öfkeyi besleyecek yeterince şey bulunması basit gerçeğinden de anlaşılabilir.

Bununla birlikte, çeşitli insan toplumlarının içlerinde üretim ve değişimde buldukları ve sonuç olarak ürünlerin her kez içlerinde bölüşüldükleri koşulların ve biçimlerin bilimi olarak ekonomi politik, bu geniş-

lemeye henüz yaratılacak bir şey olarak kalır. Şimdiye değin iktisat bilimi olarak elimizde bulunan şey, hemen tamamen kapitalist üretim biçiminin doğuşu ve gelişmesi ile sınırlanır: Bu da üretim ve değişimin feodal biçimlerinden arta kalanların eleştirisiyle başlar, bunların kapitalist biçimlerle değişmesi zorunluluğunu gösterir, daha sonra bu üretim tarzını ve ona uygun düşen değişim biçimlerini olumlu anlamda, yani toplumun genel ereklerini kolaylaştırma anlamında açıklar ve kapitalist üretim biçiminin sosyalist eleştirisi ile, yani kapitalist üretim biçiminin yasalarının olumsuz anlamda açıklanması, bu üretim biçiminin kendi öz evrimi tarafından kendi kendini olanaksız kılan noktaya doğru yöneldiğinin tanıtılması ile bitirir. Bu eleştiri, kapitalist üretim ve değişim biçimlerinin, üretimin kendisi için gitgide katlanılmaz bir engel durumuna geldiklerini; bu biçimler tarafından zorunlu olarak koşullandırılan bölüşüm tarzının gün günden daha çekilmez bir sınıf durumu, gitgide daha az ama gitgide daha zengin kapitalistler ile sayısı durmadan artan ve durumu genellikle kötünün kötüsüne giden varlıksız emekçi işçiler arasında her gün daha da kızışan bir karşıtık doğurduğunu ve ensonu, kapitalist üretim biçimi çerçevesinde yaratılmış ama bu üretim biçiminin artık egemenlik altına alamadığı yoğun üretken güçlerinin, toplumun bütün üyelerine, hem de durmadan artan bir ölçüde yaşama araçları ve yeteneklerinin özgür bir gelişmesini sağlamak için, planlı bir elbirliği bakımından örgütlenmiş bir toplum tarafından el altına alınmaktan başka bir şey beklemediklerini tanıtır.

Burjuva ekonomisinin bu eleştirisini sonuna değin götürebilmek için üretim, değişim ve bölüşümün kapitalist biçimini bilmek yetmiyordu. Ona öngelen ya da daha az gelişmiş ülkelerde, onun yanında hâlâ varlıklarını sürdüren biçimler de, hiç değilse ana çizgileri içinde, irdelenmeli ve karşılaştırma konuları hizmeti görme-

liydi. Bu türlü bir irdelene ve karşılaştırma şimdiye değin genel olarak yalnızca Marks tarafından yapılmıştır ve bunun sonucu burjuva dönem-öncesi teorik iktisat üzerine şimdiye değin saptanmış ne varsa, hemen hepsini onun araştırmalarına borçlu buluyoruz.

Ekonomi politik, dahi kafalarda 17. yüzyıl sonuna doğru doğmuş olmasına karşın gene de, dar anlamda, fizyokratlar ve Adam Smith'in vermiş buldukları olumlu formüller içinde, özsel olarak 18. yüzyılın çocuğudur ve bu dönemin bütün üstünlük ve kusurlarıyla birlikte, bu çağda büyük Fransız aydınlanma filozofları tarafından elde edilmiş başarılar dizisi içine girer. Aydınlanma filozofları için söylemiş bulunduğumuz şey, o çağın iktisatçıları için de geçerlidir. Yeni bilim, onlar için, çağlarındaki koşulların ve gereksinmelerin dışavurumu değil ama ölümsüz usun dışavurumu idi; bu bilimin bulduğu üretim ve değişim yasaları, bu eylemlerin tarihsel olarak belirlenmiş bir biçiminin değil ama doğanın ölümsüz yasaları idiler; bu yasalar, insan doğasından çıkarılıyorlardı. Ama bu insan, yakından bakılırsa, o zaman büyük burjuva haline dönüşmekte olan **orta burjuva** idi⁶ ve doğası da, çağın tarihsel ola-

⁶ Pek çok Marksist-Leninist klasiğin çevirisinde karşılaşılan eksiklikler ve yanlışlıklar burada da mevcuttur. Engels'in özgün metninde "*mittelbürger*", yani "orta tabaka", Kenan Somer çevirisinde "orta burjuvazi" olarak çevrilmiştir. Bu yanlışlığa bağlı olarak "*bourgeois*" sözcüğü de "büyük burjuva" olarak çevrilmiştir. Keza "*manufacturing*" ya da Almanca "*fabriker*" de "üretimde bulunma" olarak çevrilmiştir. Bu ve benzeri çeviri hataları pek çok durumda önemli sorunlar ortaya çıkartabilmekte, yer yer polemiklere neden olmaktadır. İlk başta ifade ettiğimiz gibi, Almanca "*politische Ökonomie*", İngilizce "*political economy*", Fransızca "*economie politique*", Türkçe'ye "**ekonomi-politik**" olarak çevrilmiştir. Tüm çevirilerde bu çeviri benimsediğinden, ilk anda kavramsal ve terimsel bir sorun ortaya çıkmamıştır. Ancak daha sonraki yıllarda, özellikle 1980 sonrasında değişik yarıyevleri tarafından yapılan Marks-Engels çevirilerinde "ekonomi-politik" yerine "politik ekonomi"nin kullanılması, kaçınılmaz olarak terminoloji farklılıkları ortaya çıkarmıştır.

Terimler ve kavramlar **tanımlanmış sözcükler** olduğu için, farklı sözcüklerle ifade edilmiş olması tanımın kendisini değiştirmediği sürece sadece terminolojik birlik açısından önemlidir. Ayrıca Marks-

rak belirlenmiş koşulları içinde **üretimde** bulunmaya ve ticaret yapmaya dayanıyordu.”⁷

Bu tarihsel süreçte burjuvazinin, özel olarak da manüfaktür burjuvazisinin (orta burjuvazi) ilişkilerine dayanan ve bu ilişkileri açıklamayı amaçlayan ekonomi-politik bir **burjuva** bilim alanı ortaya çıkar. Ekonomi-politiğe bu burjuva niteliğini veren, **kapitalistin** üretim, değişim (ticaret) ve bölüşüm koşullarını tahlil etmekle yetinmesidir. Bu amaçla yapılan tahlilden beklenen, tek tek ya da bütün olarak kapitalist sınıfın karşı karşıya kaldığı sorunlara çözümler bulmaktır. Böyle bir amaçla şekillenen ekonomi-politik, kaçınılmaz olarak burjuva (kapitalist) çıkarılara hizmet eder. Ekonomi-politiktan beklenen, **kapitalist sınıfın kârını azamileştirmesi** ve ortaya çıkan **bunalımlara çözüm üretmesidir**.

Bu niteliği ile burjuva ekonomi-politiği, üretim sürecini irdelerken kârın azamileştirilmesini; dolaşım sürecini irdelerken metallerin satış koşullarının belirlenmesini ve bölüşüm koşullarını irdelerken “gelir”in kâr, faiz ve toprak rantı arasındaki dağılımını esas alır. Böylece “yatırım, ticaret ve finans” konuları burjuva ekonomi-politiğinin ana konuları olur. Ancak bu konular, sektörel bazda değil, ulusal ölçekte ele alınır. Bir başka deyişle, burjuva ekonomi-politiği üretim, değişim ve bölüşüm koşullarını **ulusal** (ve uluslararası) **ölçekte** ele alır. Bu nedenle, burjuva ekonomi-politiği **ulusal üretim, ulusal ticaret ve ulusal gelir** konularını irdeler.

Burjuva ekonomi-politiği, devlete ilişkin ekonomi olmakla birlikte, asıl olarak **“toplam ürünün ya da ‘zenginliğin’⁸ üretim ve**

bölüşümünü düzenleyen yasaları” inceleyen bir alan olarak ortaya çıkmıştır.

“Her ülkede, toprağın ve emeğin toplam ürünü üç bölüme ayrılır: bunlardan bir bölümü ücretlere, öteki kârlara ve diğeri de ranta gider... Toplumun değişik aşamalarında yeryüzünden sağlanan toplam üretimin bu üç sınıf arasında rant, kâr ve ücret olarak paylaşımı farklı olacaktır... [işte] bu bölüşümü düzenleyen yasaların belirlenmesi ekonomi politiğin baş sorunudur.”⁹

Burjuva ekonomi-politiğinin toplumsal ürün ve bunun paylaşımına ilişkin yasaları bulmaya yönelik araştırmaları, “ulusal ekonomi” çerçevesinde ekonomik faaliyetlerin tahlil edilmesi demektir. Ancak bu yöneliş, basit bir “akademik çaba” ya da insan fel-sefesi yapma isteğiyle ilgili değildir.

Feodalizmin yerini alan kapitalizm koşullarında ticaret ve üretimde meydana gelen gelişmeler “zenginliği” (servet) artırmıştır. Bu “zenginlik” artışının nedenleri ve niteliğinin ortaya konulması, özellikle bireysel “zenginleşme”nin bir çok mülksüzleşmeyle birlikte ortaya çıkması, “nedensiz zenginleşme”ye karşı gösterilen tepkiler karşısında zorunlu hale gelmiştir. Tek tek kişilerin neden ve nasıl “zenginleştikleri”nin araştırılması yerine, bu “zenginliğin” toplumsal ölçekteki durumunun ele alınması, aynı zamanda kapitalizm koşullarındaki “zenginliğin” meşrulaştırılması demektir.¹⁰ Böylece Adam Smith’in *“Ulusların Zenginliğinin Nedenleri ve Doğası Üzerine Araştırmalar”* kitabı ekonomi-politiğin sınırlarını da çizmiştir. Bundan böyle artık burjuva ekonomi-po-

litiğini kapsayan bir bilimsel araştırma alanı olmasının başlangıcıdır.

⁹ David Ricardo, *Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri*, Belge Yayınları, İstanbul 1997 [1817], s. 23.

¹⁰ “İlk ve son kez burada belirtmek isterim ki, ben, klasik ekonomi politik deyince, yalnızca görünüşleri ele alan, bilimsel ekonominin uzun süre önce sağladığı malzemeyi durup dinlenmeden ağzında gevelenip duran ve burjuvazinin günlük kullanımı için en münasebetsiz olayların en aklauygun açıklamalarını arayan, bunun dışında da tuzukuru burjuvazinin onlar için dünyaların en iyisi olan kendi dünyaları ile ilgili bayağı düşüncelerini bilgiççe sistemleştirmeye ve bunları ebedî gerçeklermiş gibi ilan etmeye kalkışan vülger ekonomiye karşılık, W. Petty’den beri, burjuva toplumundaki gerçek üretim ilişkilerini araştıran bir ekonomi bilimini anlıyorum.” (K. Marks, *Kapital*, Cilt: I, s. 96 dipnot.)

Engels’in yapıtlarının Almandan diğer dillere çevrilirken bazı güçlükler ve farklılıklar ortaya çıktığını da unutmamak gerekir. Örneğin Engels, *Kapital*’in birinci cildine düştüğü dipnotta şöyle yazmaktadır: “İngilizcenin, burada sözkonusu edilen emeğin iki farklı yönü için, iki farklı sözcüğe sahip olmak gibi bir üstünlüğü var. Kullanım-değeri yaratan ve nitel olarak dikkate alınan, *Labour* [“emek”] değil, *Work* [“iş”]’tir; oysa Değer yaratan ve nicel olarak dikkate alınan, *Work* [“iş”] değil, *Labour* [“emek”]’tir.” (*Kapital*, Cilt: I, s. 61-Dipnot.)

⁷ Engels, *Anti-Dühring*, s. 228-233.

⁸ Adam Smith’in 1801 yılında yayınlanan “Ulusların Zenginliği” (*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*) kitabında “toplam ürün” ya da “zenginlik” ulusal ölçekte ele alınır. Bu, aynı zamanda ekonomi-politiğin, bir ulusun bütün ekonomik

litiğinin görevi, kapitalist toplumda “zenginliğin”, yani **sermaye birikiminin** doğasını ve büyümesinin yasalarını ortaya çıkarmak olmuştur.

Ancak ekonomi-politiğin “ulusal zenginliğin” nedenlerini ve doğasını (niteliğini) araştırmaya başlaması, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, feodalizmden kapitalizme geçiş koşullarında “zenginliğin” el değiştirmesinin yaratmış olduğu toplumsal, siyasal ve ideolojik tepkilerin ve farklılaşmaların ürünüdür. Düne kadar feodal sınıfın sahip olduğu “zenginlik”, şimdi kapitalist sınıf tarafından ele geçirilmiştir. Bu dönüşüme karşı ilk tepki, şüphesiz feodal egemen sınıf ve tabakalardan gelmiştir. Kapitalizmin gelişmesi karşısında feodal sınıfların tepkisi **ahlaki**, dolayısıyla **dinsel**, yani **ideolojiktir**. Feodalizmde “zenginliğin” (servetin) soylu sınıf içinde ve soyluluk temelinde dağılımı ve el değiştirmesi, gelişen kapitalizmle birlikte bu “soyluluğun” dışına çıkmıştır. Soylu sınıfın dışında yer alan, “*tiers-etat*” adı verilen “üçüncü tabaka”, yani burjuvazinin zenginleşmesi ve buna bağlı olarak feodal soyluluğun eski servetini kaybetmeye başlaması, o güne kadar yerleşik değer yargılarına ters düşmüştür. Bu ters düşüş, burjuvazinin zenginleşmesinin, feodal anlamda ve dinsel ölçülerde ahlaki olmadığı düşüncesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Özellikle meta ticareti yapan kesimin, yani tüccarların metaları değerlerinin üstünde fiyatlarla satarak kendilerini zenginleştirdikleri, dolayısıyla bu zenginliğin insanların aldatılması ve insanların zor durumlarından yararlanılmasıyla sağlandığı ileri sürülür.¹¹

Ekonomi-politik, bu “ahlakçı düşünce” karşısında gelişen burjuva felsefesinden ekonomi alanına bir sıçrayıştır. Böylece ekonomi-politik, burjuvazinin “zenginliğinin” kökenlerini açıklayarak, ne denli “doğal” olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Bu da, ekonomi-politiği, hem bir “**ekonomi teorisi**”,

¹¹ Aristoteles “para kazanma”nın iki yolundan bahsederken, “Biri zorunlu ve kabul edilecek niteliktedir, ... öteki ticari olanı değiş-tokuşa dayanır ve buna haklı olarak kınamayla bakılabilir; çünkü doğadan değil, insanların birbirleriyle alışverişlerinden çıkmaktadır” derken tüccarın zenginliğinin “kınanacak” özelliğe sahip olduğunu söyler. (Aristoteles, *Politika*, Remzi Kitapevi, 5. Baskı, İstanbul, s.12;12-29)

“Savaş soygunculuktur, ticaret genellikle dolandırıcılıktır.” (Benjamin Franklin, *Works*, II. edit. Sparks, *Positions to be examined concerning National Wealth*, s. 376.)

hem de “**ekonomi politikası**” haline dönüşürmüştür.

Ekonomi-politik, burjuvazinin “zenginliği”nin nedenleri ve doğasının açıklamasının ötesine geçerek, aynı zamanda gelişen kapitalizmin ortaya çıkardığı “sorunların” çözümlenmesinin bir alanı olmuştur. Bu yönüyle ekonomi-politik, feodal sınıfların kapitalizme karşı yönelttikleri “ahlakçı” eleştirilerin dayandığı **olumsuz gelişmelerin**, hem “doğal” **nedenlerini** açıklayan, yani onları meşrulaştıran, hem de onlara **çözüm** bulmaya çalışan bir “bilim” dalı haline gelmiştir.

Rousseau ekonomi-politiği şöyle açıklar:

“Bu sözcük, Grekçe *ev* (*oikos*) ve *yasa* (*nomos*) sözcüklerinden oluşmuştur ve aslında bir **ailenin tümünün ortak iyiliği için evin bilgece ve dürüstlikle yönetilmesini** belirtir. Anlamı, daha sonra büyük bir aileyi yani devleti kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu iki farklı anlamı ayırtetmek için sonuncu durumda *genel ekonomi* ya da *politik ekonomi*, birinci durumda ise *ev ekonomisi* ya da *özel ekonomi* sözcükleri kullanılır.”¹² (abç)

Adam Smith’e göre, “bir toplum ‘üyelerinin çok büyük bir bölümü sıkıntı içinde olduğu zaman elbette mutluluk ve gönenc içinde olamayacağı’, toplumun en zengin durumu çoğunluğun bu sıkıntısına yola çıktığı ve ekonomi politik de (genel olarak özel çıkar toplumu) bu aşırı zenginlik durumuna götürdüğü için, toplumun *mutsuzluğu*, öyleyse ekonomi politiğin ereğidir.”¹³

“Ekonomi bilimi” olarak iktisadın ekonomi-politik oluşu, fizyokratların, Adam Smith ve izleyicilerinin merkantilist döneme (ticari kapitalizm) yönelttikleri eleştirilerin bir ürünü olmuştur ve odak noktasını devletin ekonomiye müdahalesi oluşturmuştur. **Devlete ilişkin ve devleti kapsayan her ekonomik tahlil**, kaçınılmaz olarak **politik ekonominin tahlilidir**, yani **ekonomi-politik** tir.

Adam Smith ekonomi-politiği şöyle tanımlar:

“Devlet adamı veya kanun yapıcıya ait bir bilim dalı olduğu düşünün-

¹² J. J. Rousseau, *Ekonomi Politik*.

¹³ Marks, *1844 Elyazmaları*, s. 103.

len ekonomi politik, iki farklı hedef önerir; birincisi halk için bol miktarda gelir veya geçim imkanı sağlamak, veya daha doğrusu onların kendileri için böylesi bir geliri veya geçimlik sağlamalarını mümkün kılmaktan; ve ikinci olarak da devlete veya ulusa kamu hizmetlerinin yapılmasını sağlayabilecek bir gelir temin etmektir. Ekonomi politik hem halkı, hem de hükümdarı zenginleştirmeyi önerir.¹⁴

Burjuva ekonomi-politiğinin Petty'le başlayan ve Adam Smith'le zirveye ulaşan tarihsel oluşumu, İngiliz David Ricardo (1772-1823) ve Fransız Jean Baptiste Say (1767-1832) ile birlikte serbest rekabetçi kapitalizmin tartışmasız iktisadi halini alır. Ekonomi-politik ile ekonomi ya da iktisat bir ve aynı anlamdadır artık.¹⁵ Bu andan itibaren ekonomi-politik, tümüyle kapitalizmin hizmetine koşulmuştur. Onun görevi, kapitalizmin ve kapitalistlerin karşı karşıya oldukları sorunları belirlemek, nedenlerini saptamak ve bunlara çözümler üretmektir. Bu niteliğiyle, burjuva ekonomi-politiği, hem teorik, hem pratik içeriğe sahiptir. Bir yanı sıra kapitalizmin teorisi yapılırken, diğer yanı sıra kapitalizmin düzenli işleyişini sağlayan çözümler üretilmesi **beklenilir**. Bu nedenle, teorik içeriği ile ekonomi-politik ulusal ölçekte **kapitalizmi** (kapitalist ekonomi) inceler; pratik ekonomi-politik¹⁶ ise, tekil ya da sektörel ölçekte **kapitalistlerin** ilişkilerini ele alır. Bu da, “makro” ve “mikro” iktisat ayrımının temelini oluşturur.

Ticari kapitalizmden (merkantilizm) sanayi kapitalizmine geçişle birlikte ekonomi-

¹⁴ A. Smith, *Ulusların Zenginliği*, cilt II, s. 13, Alan Yay. İstanbul, 2002.

¹⁵ Burada bir noktanın açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. **Ekonomi** sözcüğü, bir yandan bir bütün olarak ekonomik faaliyetleri kapsar ve bu faaliyetlerin bütününü ifade eder, diğer yandan bu faaliyetleri inceleyen bilim dalını tanımlamak için kullanılır. Ancak **iktisat**, ekonomi sözcüğünün karşılığı olmakla birlikte, daha çok “ekonomi bilimi” anlamında kullanılır. Ekonomi-politik (politik ekonomi) de “ekonomi bilimi” olarak, ekonomi ya da iktisat sözcükleriyle eşanlamlıdır.

¹⁶ Buradaki “pratik”, kapitalistin ekonomi-politiktan beklentileri olarak vardır. Tüm zamanlarda görmüşlerdir ki ekonomi-politik onlar için pratik ya da işlevsel olamamıştır. Bu nedenle teorik bölüm de, kapitalizmin ve kapitalizmde ortaya çıkan çelişkilerin yalnızca mazur göstericisi ve gizemleştiricisi olmuştur.

politiğin ortaya çıkışı, o güne kadarki tüm ekonomik tahlillerde varolan karmaşıklığı ve kargaşayı da sona erdirir. Merkantilist dönemde “zenginlik” ölçüsünün değerli maddenin yağmacılığı olmasından, manüfaktür döneminde “zenginlik”in ölçüsü olarak tarımsal üretim “artığı”na geçiş ve nihayetinde büyük sanayiyle (fabrika) birlikte “zenginlik” ölçüsünün sermaye birikimi olması, kapitalizmin, yani “sermayecilik”in içinde doğduğu feodal üretim ilişkilerinden çıkarak egemen üretim ilişkisi olmasının tarihsel sürecinin ekonomi bilimindeki yansılardır. Kapitalist üretim ilişkilerinin egemenliğiyle birlikte, ekonomi-politiğin ana konusu da “**kapital**”, yani **sermaye** olmuştur. Artık ulusal ve sektörel bazda her şey sermayenin etrafında ve sermaye temelinde ele alınır.

İktisatta ya da ekonomi-politikte **sermayenin** tüm incelemelerin çıkış ve varış noktası haline almasıyla birlikte, tüm ekonomik yazın **sermaye** ile başlar ve **sermaye** ile biter. Bu da kapitalizmin evrensel bir düzen olduğunu ilan eden burjuva ideolojisinin tartışmasız kabul edilmesinin koşullarını yaratmıştır.

Böyle bir ekonomi-politik, kapitalist sınıfın bakış açısıyla ve kapitalist sınıfın çıkarlarını doğrultusunda **kapitalistin üretim ilişkilerinin** (üretim, değişim ve bölüşüm ilişkilerinin bütünü olarak) tahlilini yaparken, kaçınılmaz olarak **kapitalist üretim ilişkilerinin** gerçek ve bütünsel durumuyla ilgilenmez. Kullandığı yöntem ve tanımlar (terimler, kavramlar) tümüyle buna uyarlanmıştır.¹⁷ Tarihsel olarak burjuva bilimi olarak ortaya çıkan ekonomi-politik, Marks’ın “*Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili*” ve “*Ekonomi Politiğin Eleştirisi*” alt başlıklarını taşıyan *Kapital*’in üç cildinde yapılan eleştiri ve tahliller sonucunda bilimsel temellerine oturtulmuştur.¹⁸ Bu andan itibaren, burjuva ekonomi-politiğinin karşısında kendi yöntem ve terminolojisi ile marksist ekonomi-

¹⁷ Örneğin Adam Smith bir metanın fiyatının ücret, kâr ve rant’tan oluştuğunu söyler. Doğal olarak toplam yıllık üretimi de aynı şekilde üç kısma ayırır ve bunların da toplumdaki karşılığı olarak kabul ettiği üç kesimin (işçiler, girişimciler ve toprak beyleri) “geliri” olarak sınıflandırır. Adam Smith’in bu sınıflandırmasının ayrıntılı tahlili *Kapital*’de bulunmaktadır.

¹⁸ *Kapital*’in birinci cildinde “Sermayenin Üretim Süreci”; ikinci cildinde “Sermayenin Dolaşım Süreci” ve üçüncü cildinde “Bir Bütün Olarak Kapitalist Üretim Süreci” tahlil edilir.

politik ortaya çıkmıştır.¹⁹

Marksist ekonomi-politik, Engels'in tanımında ifade edildiği gibi, **insan toplumunda maddesel yaşama araçlarının üretim ve değişimini yöneten yasaların bilimidir.**

Böylece Marksist ekonomi-politik, tarih boyunca **insan topluluklarının** maddi yaşam araçlarının üretimi, değişimi ve bölüşümünü tahlil eder. Buna bağlı olarak, tarih boyunca ortaya çıkan değişik üretim, değişim ve bölüşüm ilişkilerini saptar, bu ilişkilerde egemen olan yasaları ortaya koyar. Marksist ekonomi-politik, tarih boyunca toplumsal üretim ilişkilerinin, insanlar arasındaki ekonomik ilişkilerin bilimidir. İnsanlık tarihinin değişik evrelerinde ortaya çıkan ilkel komünal, köleci, feodal ve kapitalist üretim ilişkilerini tahlil eder ve bu ilişkileri belirleyen yasaları ortaya koyar. Bu tahliller içinde Marks'ın *Kapital*'de ortaya koyduğu kapitalist üretim ilişkilerinin (kapitalizmin) tahlili marksist ekonomi-politiğin zirvesi olmuştur diyebiliriz.

¹⁹ "Bir bilimin her yeni yönü, bu bilimin teknik terimlerinde bir devrim içerir. Hemen hemen her yirmi yılda bir, terminolojisinin tümü köklü olarak değişen ve bir dizi farklı adlar almamış tek bir organik bileşim bulmanızın zor olduğu kimya biliminde, bu, en iyi biçimde görülür. Ekonomi politik, genellikle, ticaret ve sanayi yaşamının terimlerini oldukları gibi almakla ve bunlarla iş görmekle yetinmiş, böyle yaparak, bu terimlerin ifade ettikleri dar çerçeve içersine kendisini hapsettiğini tamamen gözden kaçırmıştır. Böylece, hem kârın ve hem de rantın, emekçinin işverenine sağlamak zorunda kaldığı ürünün ödenmemiş bölümünün parçaları (son ve tek sahibi olmamakla birlikte ona ilk elkoyan kimsedir) olduğunun tamamen farkında bulunulmasına karşın, henüz İngiliz klasik ekonomi politikü bile, kâr ve rantların kabul edilmiş kavramlarının ötesine asla gidemedi, ürünün bu karşılığı ödenmemiş kısmını (Marks, buna, artı-ürün diyor) bir tüm olarak bütünlüğü içersinde hiç incelemedi ve bunun için de, bunun ne kaynağı, ne niteliği, ne de değerinin daha sonraki bölüşümünü düzenleyen yasalar üzerinde açık bir kavrayışa ulaşamadı. Aynı biçimde, tarımsal ya da el zanaatları dışında kalan bütün sanayi, hiç bir ayrım gözetilmeksizin manüfaktür terimi içersinde toplanmış, böylece iktisat tarihinin büyük ve temelden farklı iki dönemi, yani el işçiliği çerçevesi içinde işbölümüne dayanan asıl manüfaktür dönemi ile makineye dayanan büyük sanayi dönemi arasındaki ayrım gözden kaçırılmıştır. Ayrıca, modern kapitalist üretimi, insanlığın iktisat tarihinde yalnızca bir geçiş aşaması olarak gören bir teorinin, bu üretim biçimine değişmez ve sonsuz gözüyle bakan yazarların alışkın oldukları terimlerden farklı terimler kullanmak zorunda kalacağı apaçiktir." (F. Engels, İngilizce Baskıya Önsöz, *Kapital*, Cilt: I, s. 39.)

Marksist ekonomi-politik toplumsal üretim ilişkilerini, insanlar arasındaki ekonomik ilişkileri ele alırken, ilkel komünal toplumdan sonraki toplumların **sınıflardan** oluştuğu gerçeği üzerinde yükselir. Dolayısıyla Marksist ekonomi-politiğin kapitalizm tahlili, kapitalist toplumdaki sınıfların tahlilidir. Bu sınıfsal tahlil, basit bir biçimde ezenler-ezilenler, sömürenler-sömürülenler ilişkisinin tahlili olmayıp, varolan bir toplumsal düzende egemen olan üretim ilişkilerinin "doğasından" gelen farklılıkların yarattığı bir sınıf tahlilidir.

Marksist ekonomi-politik, kapitalist toplumlarda proletaryanın ve diğer sınıf ve tabakaların yerini, konumunu ortaya koyar ve bunların karşılıklı ilişkilerini irdeler. Ama asıl olarak proletaryanın sınıf ilişkilerini, neden ve nasıl sömürüldüğünü açıklar. Bu açıklamasıyla, proletaryanın kapitalist toplumdaki yerinin kapitalist "açgözlülük", kişisel beceriksizlik ya da "alinyazısı" olmayıp, üretim ilişkilerinin doğasından, niteliğinden kaynaklandığını gösterir. Proletaryanın bu durumdan bireysel olarak çıkamayacağı, düzenin "insancillaştırılması"yla ya da belirli reformların yapılmasıyla düzelmeyeceği, tersine kapitalizmin topyekün tasfiye edilmesi gerektiği ortaya konulur. Bu niteliğiyle marksist ekonomi-politik, proletaryanın kapitalizme karşı mücadelesinin ve kapitalist toplumu yıkışının bilimidir.

Marksist ekonomi-politiğin temelini Marks şöyle tanımlamıştır:

"Varlıklarının toplumsal üretiminde, insanlar, aralarında, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu **üretim ilişkileri**, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuki ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği **somut temeli oluşturur. Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel hayat sürecini koşullandırır.** İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, **onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır.** Gelişmelerinin belirli bir aşamasında toplumun maddi üretici güçleri, o zamana ka-

dar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine, ya da bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların engelleri haline gelirler. O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar.”²⁰

Bu temelden yola çıkıldığında, bu “global dünya” üzerinde “gizemli”, “bilinemez” tek bir şey kalmaz. Bu açıdan marksist ekonomi-politik (siyasal iktisat) burjuva iktisadının baş düşmanıdır. Çünkü burjuva iktisadının üretim tarzına ilişkin “gizemleri”ni açıklar, onun “doğal ve evrensel yasalar” diye ilan ettiği herşeyin niteliğini sergiler, kapitalist sömürüyü gizleyen ve “doğallaştıran” herşeyi açığa çıkarır.

Bu yönüyle marksist ekonomi-politik burjuva politikacılarının ekonomi üzerinden yaptıkları her türlü polemiğin gerçek yüzünü ortaya serer, burjuva politikalarını teşhir eder.

Marksist ekonomi-politik bu niteliklere sahip olmakla birlikte, hiçbir biçimde burjuvazinin (kapitalist burjuvazi) sorunlarına çözümler üretmez; kapitalizmin krizleri karşısında kapitalistlerin ne yapması gerektiğini vaaz etmez. Kapitalizmi ve kapitalizmin ürettiği, üretmesi kaçınılmaz olan krizlerini tahlil ederken tek yaptığı şey, bu üretim tarzının, bu sistemin ne kadar anarşik bir yapıya sahip olduğunu, insanların bu sistem içinde hiçbir güvenceye sahip olmadığını, ne yapılırsa yapılsın kapitalizmin çelişkilerinin ortadan kaldırılamayacağını göstermektir. Onun ürettiği tek çözüm, bu üretim tarzının, yani kapitalizmin ortadan kaldırılmasıdır. Bu çözüm gerekli ve kaçınılmazdır.

Marksist ekonomi-politik burjuva ekonomi-politiğinin (iktisadının) dilini kullanmaz. Burjuva ekonomi-politiğinin ürettiği her türlü kavramı bir yana iter. Bu kavramların yerine kendi dilini, kendi terimlerini, kendi kavramlarını kullanır. Bu nedenle de, burjuva ekonomi-politiğinin diliyle konuşan, kavramlarıyla düşünen beyinler için marksist ekonomi-politiğin dili ve kavramları bilinmeyen “yabancı bir dil” gibidir. Bu “yabancı dil” öğrenilmediği sürece, onu anlamak olanaksızdır.

Marksist ekonomi-politiğin “anlaşılmaz-

lığı”, kaçınılmaz olarak burjuva ekonomi-politiğinin mantığının içselleştirilmesini getirir. Bu mantık, içinde yaşanılan ekonomik durumu tahlil etmekte ve kavramakta yetersiz kalır. Bu mantığın yapabildiği tek şey, varsayımlar (faraziler) üretmektir. Spekülatif bir ekonomide bu varsayımlar öylesine çokyönlü ve öylesine değişkendir ki, bunların gerçekle bağdaşması sadece tesadüflere bağlıdır. (Burjuva ekonomistleri bu tesadüfi durumu “risk alma”, “riske girme” olarak açıklarlar.)

Marksist ekonomi-politik tarihte ortaya çıkmış tüm üretim ilişkilerini, dolayısıyla kapitalist üretim ilişkilerini tahlil eder. Bu tahlili ile her toplumsal düzenin belli bir üretim ilişkisine denk düştüğünü ortaya koyar. Kapitalizmin de, tarihsel süreçte, özel mülkiyete dayalı tüm toplumsal ilişkilerin geldiği son aşama olduğunu saptar.

Marksist ekonomi-politiğin kapitalizm tahlili, onun işleyiş tarzını irdeleyerek, hangi sonuçları ürettiğini, kapitalizmin krizlerinin neden kaçınılmaz olduğunu ve nasıl üstesinden geldiğini ortaya koyar. Bunu yaparken de, kapitalizm koşullarında krizlerin hiçbir zaman sona ermeyeceğini, her “aşılan” krizin daha büyük bir krizin temelini oluşturduğunu gösterir.

“Kapitalist üretim, sürekli olarak, kendi niteliğinden gelen bu engellerin [bunalımlar, krizler] üstesinden gelmeye çalışır, ama bunu ancak, bu engelleri tekrar kendi yoluna ve hem de daha heybetli ölçekte koyarak becerir.”²¹

Tüm krizlerin ilk ve temel nedeni olan aşın-üretimin kapitalizmin “irsi hastalığı” olduğunu saptayan marksist ekonomi-politik, bolluk içinde sefaletin ve yoksulluğun nasıl ortaya çıktığını gösterir. Fourier’in deyişiyle, “uygarlıkta, yoksulluk, bolluğun kendinden doğar.”²²

“Bolluğun”, yani metallerin ve sermayenin aşın-üretiminin ortaya çıkardığı krizlerde kapitalistlerin durumunu ortaya koyan marksist ekonomi-politik, aynı zamanda bu kriz koşullarında geniş halk kitlelerini (kapitalistler açısından “tüketicileri”) hangi sonuçların beklediğini açık biçimde saptar.

Bu saptamaya göre, ekonomik bunalım-

²¹ Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 263.

²² Charles Fourier, *Le Nouveau Monde Industriel et Sociétaire*, s. 35, Paris 1870.

²⁰ Marks, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, Giriş.

larda, sermayenin değer yitirmesine paralel olarak **işçilerin işlerini kaybetmeleri kaçınılmazdır**. İşsizlerin sayısındaki artış, aynı zamanda sermayenin sermaye olarak işlevlerinin sona eren kısmının büyümesiyle birlikte görülür. Bir yandan daha fazla emek-gücünü harekete geçirebilecek sermaye bulunurken, diğer yanda sermayenin değer yitirmesiyle işlerini kaybeden milyonlarca emekçi bulunur. Bir yanda satılamayan, dolayısıyla para-sermayeye dönüşmeyen meta stokları bulunurken, diğer yanda geçim araçlarını yitiren milyonlarca emekçinin çok daha az meta tüketmesi yer alır. Öte yandan çalışan işçilerin reel gelirlerindeki düşüşler ile meta fiyatlarındaki düşüş birlikte görülür. Bu ortamda, çalışan işçiler ile işsizler arasında kıyasıya bir rekabet ortaya çıkar. Çalışan işçiler işlerini kaybetmemek için daha düşük ücreti kabul etmeye zorlanırken, işsizler bulabilecekleri her işte alabilecekleri en düşük ücretle çalışmaya hazır dırlar. Daha düne kadar şu ya da bu düzeyde bir yaşam sürdüren milyonlarca emekçi, ekonomik bunalımla birlikte eski yaşam düzeylerini sürdüremez hale gelirler, geleceğe dönük tüm istemleri, özlemleri ve planları çöker. Artık, karı-koca emekçi olarak daha fazla çalışmak, daha az tüketmek durumundadırlar. Böylece işçinin tüm sosyal yaşamı altüst olur. **Yoksullaşma**, gerek sermaye birikimi nedeniyle, gerekse sermayenin değersizleşmesiyle birlikte giderek artar.

Ekonomik bunalımın küçük-burjuvazi üzerindeki etkisi ise, tıpkı sermaye üzerindeki etkisi gibi, daha yıkıcı ve kalıcı olur. Küçük mülk ve sermaye sahibi olarak küçük-burjuvazi, her durumda sermayenin değer yitirmesinden birinci dereceden etkilenir ve sonal olarak mülksüzleşir. Bu sınıfın her bireyinin mülksüzleşmesi, piyasadaki küçük ölçeklerde para-sermayenin çekilmesini sağlayarak, büyük sermayenin değer yitirme sürecini yavaşlatır. Dolayısıyla, ekonomik bunalım dönemlerinde **küçük ve orta burjuvazinin artan oranda mülksüzleşmesi kaçınılmazdır**.

“Kapitalist üretimin *gerçek engeli sermayenin kendisidir*. İşte bu sermaye ve onun kendisini genişletmesidir ki, üretimin hem çıkış ve hem de sonuç noktası, hem itici gücü, hem amacı olarak görünür; üretim yalnız

sermaye için üretimdir, ama bunun tersi doğru değildir; üretim araçları, sırf, üreticiler *toplumunun* yaşama sürecinde, devamlı bir gelişmenin araçları değildir, sermayenin değerinin, büyük üretici kitlelerin mülksüzleştirilmelerine ve yoksullaştırılmalarına dayanan kendisini koruma ve genişletme sürecinin içerisinde devam ettiği sınırlar yalnız başına hareket edebilirler; bu sınırlar, sermaye tarafından kendi amaçları için kullanılan ve üretimin sınırsız büyümesine, üretimin kendisinin bir amaç haline gelmesine, emeğin toplumsal üretkenliğinin hiçbir koşula bağlı olmadan gelişmesine doğru yolalan üretim yöntemleri ile sürekli bir çatışma haline girerler. Araçlar –toplumun üretici güçlerinin hiçbir koşula bağlı olmadan gelişmesi–, sınırlı bir amaçla, mevcut sermayenin kendisini genişletmesi amacı ile devamlı çatışma içersine girerler. Kapitalist üretim tarzı, bu nedenle, maddi üretim güçlerinin gelişmesi ve uygun bir dünya piyasası yaratılmasının tarihsel bir aracı olup, aynı zamanda da, bu tarihsel görevi ile, buna uygun düşen kendi toplumsal üretim ilişkileri arasında sürekli bir çatışmadır.”²³

Bu çatışmanın sona erdirilmesi için de kapitalizmin ortadan kaldırılması zorunludur.

Marksist ekonomi tahlilleri, kapitalizmin genel tahlilinin yanında, belli dönemlerdeki durumunun, işleyişinin ve gelişme dinamiklerinin de tahlilidir. Bu tahlili yaparken, hiçbir biçimde “kahinliğe” kalkışmaz. Kapitalizmde ekonomik krizlerin kaçınılmazlığını ortaya koyarken, bu krizlerin hangi koşullarda ortaya çıkacağını saptar. Bunu yaparken, her zaman diyalektik yöntemi kullanır. Zıtların birliği ve mücadelesine ilişkin diyalektik saptamadan yola çıkarak, kapitalizm koşullarında her hareketin bir karşı harekete yol açtığını asla gözden uzak tutmaz.

Örneğin, kâr oranlarının düştüğü kriz koşullarında, işsizliğin kaçınılmaz olduğunu saptarken, işsizliğin, aynı zamanda ücretlerin düşmesine yol açarak kapitalistin işgücü maliyetlerinin düşmesine, dolayısıyla kâr

oranlarının yükselmesine yol açtığını gösterir.

Marksist ekonomi-politik, ekonomik kriz dönemlerinde işsizliğin ve yoksulluğun arttığını, kapitalizmin tüm çelişkilerinin açığa çıktığını saptar. Ama bununla yetinir. Bu durumun, yani işsizliğin ve yoksulluğun artışının bir toplumsal mücadeleye ya da toplumsal devrime yol açıp açmayacağını saptamaya kalkışmaz. Bir toplumsal devrimde çok daha farklı etmenlerin gerekli olduğunu bilir. (Bkz. Lenin'in "milli kriz" tanımı.)

Bu nedenle, marksist-leninistler ekonomik kriz dönemlerinde kapitalizmin iç çelişkilerinin açığa çıktığını ve keskinleştiğini saptamakla birlikte, bu çelişkilerin bir devrime yol açıp açmayacağı konusunda "kahinlik" yapmaya ya da devrimler ile ekonomik krizler arasında dolaysız bir bağlantı kurmaya kalkışmazlar.

"Biz ekonomik koşulları, tarihsel gelişmeyi **son kertede** belirleyen olarak görüyoruz... Ancak bu bağlamda iki nokta gözden kaçırılmamalıdır:

a) Politik, hukuksal, felsefi, dinsel, yazınsal, sanatsal, vb. gelişme ekonomik gelişmeye dayanır. Ama bütün bunlar, birbirlerini olduğu gibi, ekonomik temeli de etkiler. Bu demek değildir ki ekonomik durum *nedenidir, yalnızca o etkindir*, bundan başka herşey ancak edilgen sonuçtur. Tersine, her zaman *son kertede* ağırlığını koyan ekonomik zorunluluk temeli üzerinde bir etkileşim vardır... Onun içindir ki, şurada burada salt kolaylık olsun diye düşünölmek istendiği gibi, ekonomik durumun otomatik bir etkisi yoktur, tersine, insanlar tarihlerini kendileri yaparlar; yalnız, kendilerini koşullayan verili bir çevrede ve önceden varolan edimsel ilişkiler temelinde. Bunlar arasında, tek başına sizi anlamaya götürecektipucunu oluşturan ekonomik ilişkiler öteki -politik ve ideolojik- ilişkilerden ne denli çok etkilenebilir olurlarsa olsunlar, gene de, son kertede belirleyici olan ilişkilerdir...

b) İnsanlar, kendi tarihlerini kendileri yaparlar; ama henüz, genel bir plana göre, ve hatta belirli, örgütlü, verili bir toplum çerçevesi içinde, bir kolektif istence uyararak değil. İnsan-

ların beklentileri birbiriyle çatışır ve işte tam da bu nedenle bütün bu toplumlar, tümleyeni ve açığa vuramı *raslantı* olan *zorunluluk* tarafından yönetilir. Burada kendini raslantı aracılığıyla ortaya koyan zorunluluk, gene **sonal olarak** ekonomik zorunluluktur."²⁴ (abç)

Bugün pek çok burjuva iktisatçısı tarafından (ilk başta J. Schumpeter) baş tacı edilen Kondratyev "uzun dalgalar teorisi"yle ekonomik krizler ile toplumsal devrimler arasında, daha tam ifadeyle, kapitalist ekonominin büyümesi ve daralması ile toplumsal ve siyasal olaylar arasında ilişki saptamaya çalışmıştır. Bunun sonucunda, Kondratyev, dört aşamalı ekonomik çevriminin yanında 50 yıllık dönemleri kapsayan daha büyük çevrimlerin bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu teorisini ayrıntılı biçimde 1925 yılında yayınladığı "*The Major Economic Cycles*" ("Büyük Ekonomik Çevrim") kitabında ortaya koymuştur.

Kondratyev, fiyatların genel seviyesinin tarihsel hareketinden şu genellemeye ulaşmıştır.

"İlk çevrimin yükseliş evresi 1789-1814 dönemini, yani 25 yılı kapsar; alçalış 1814'te başlayıp 1849'da biter, böylece 35 yıl sürer. Demek ki fiyat hareketinin tam çevrimi 60 yıl sürer.

"İkinci çevrimin yükseliş evresi 1849'da başlayıp 1873'te biter, yani 24 yıl sürer. Birleşik Devletler'de fiyat hareketlerinin yön değiştirme noktası İngiltere ve Fransa'dakinden farklıdır. Birleşik Devletler'de fiyatların maksimum seviyesi 1866 yılına denk düşer; fakat bu durum iç savaşla açıklanabilir ve her iki kıtadaki çevrimlerin sergilediği birebir benzerliğe gölge düşürmez. İkinci çevrimin alçalışı 1873'te başlayıp 1896'da biter; o halde süresi 23 yıldır. Fiyat hareketi çevrimi 47 yıldan ibarettir.

"Üçüncü çevrimin yükselişi 1896'da başlayıp, 1920'de biter, yani 24 yıl sürer. Bütün verilere göre, alçalış 1920 yılında başlar."²⁵

Kondratyev'in "uzun dalgalar teorisi"ne

²⁴ Engels'ten Breslau'daki W. Borgius'a Mektup, 25 Ocak 1894.

²⁵ Kondratyev, *Büyük Ekonomik Çevrim*, s. 41.

göre, birinci çevrim alçalışı sonucunda 1848 devrimleri; ikinci çevrimin alçalışı sonucunda Paris Komünü ve üçüncü çevrimin alçalışıyla Ekim Devrimi ortaya çıkmıştır.

Bu hesapla, Çin Devrimi üçüncü çevrimin (üçüncü uzun dalğanın) sonuna denk düşer. Çin Devrimi'nden sonra, "uzun dalgalar teorisi"ne göre, kapitalizm ortalama 25 yıllık "yükseliş evresi"ne girmektedir. Bu "yükseliş" dönemi 1970'e kadar süren bir "refah dönemi" olmaktadır. Dolayısıyla büyük toplumsal hareketler ve devrimler söz konusu değildir. 1970 yılında başlayan büyük çevrimin "alçalış evresi" büyük toplumsal hareketlerin ve devrimlerin dönemidir. Bu hesapla (ya da bu mantıkla), Vietnam Devrimi dördüncü büyük çevrimin "alçalış evresi"nin ürünüdür. Beşinci çevrim, yaklaşık olarak 1995'lere kadar "yükseliş evresi"ne girmektedir. Bu evrede kapitalizm bir kez daha "refah aşaması"nı yaşayacağından devrimler söz konusu olamaz. Beşinci evrenin "alçalış evresi", bu teoriye göre, 1995'te başlayıp 2020'ye kadar sürecektir. Bu evre içinde yeni devrimler beklenmelidir!

Kondratyev'in fiyatların genel seviyesinden, yani enflasyonun durumundan yola çıkarak ortaya attığı "uzun dalgalar teorisi" böylesine bir "kaçınılmaz tarih" ortaya koymaktadır. Bu "kaçınılmaz tarih"ten yola çıkanlar, kapitalizmin "uzun kriz" dönemlerinde halk kitlelerinin artan oranda yoksullaştığı, dolayısıyla devrimlerin yoksullaşmadan kaynaklandığı sonucuna ulaşmışlardır. Böylece ekonomik krizler ile devrimler arasında dolaysız bir bağlantı oluşturulmuştur.

Bu mantığa ulaşanlar için ekonomik tahlil, doğrudan ve dolaysız olarak devrimin koşullarının ne zaman ve nasıl oluşacağını saptamayı amaçlamıştır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, marksist ekonomi-politik, böylesine bir "kaçınılmazlığı" kabul etmez ve

böylesi bir "kaçınılmazlığı" saptamaya kalkışmaz. Engels'in de ifade ettiği gibi, ekonomi "son kertede" belirleyicidir. Politik, hukuksal, felsefi, dinsel, yazınsal, sanatsal, vb. gelişme ekonomik gelişmeye dayanır, ama aynı zamanda ekonomik gelişme üzerinde etkide bulunur.

Ekonomik tahlillerden devrim bekleyenler, şüphesiz yanılmışlardır ve yanılmaya da devam edeceklerdir. Marksist ekonomik tahlil, kapitalist ekonominin belirli bir evrede nasıl işlediğini, gelişme dinamiklerinin neler olduğunu ve hangi ekonomik sonuçları yaratacağını saptamakla yetinir. Bu saptamadan yola çıkan marksist-leninistler, kapitalist sistemin çelişkilerini ortaya koyar ve bu sistemin yıkılması gerektiği bilincini oluşturmaya çalışırlar. Bunu yaparken de, ekonomik gelişmenin yarattığı ve yaratacağı yanılışmaları sergilerler. Yukarıda da ortaya koyduğumuz gibi, bu, aynı zamanda burjuva politikacılarının ve ideologlarının demagogilerinin ve koşullandırmalarının bertaraf edilmesi demektir. Bu niteliğiyle marksist ekonomi-politik, burjuva ideolojisine karşı mücadelede yeni veriler ve araçlar ortaya koyar.

Şüphesiz marksist ekonomik tahliller geniş halk kitlelerinin, özellikle küçük mülk sahiplerinin aldatılmasını önleyen sonuçlar da ortaya koyar. Manipülasyon ve spekülasyonların gerçek yüzünü teşhir ederek, küçük mülk sahiplerini mülksüzleştirilmeleri konusunda uyarır. Ancak onun bu yönü, bir "türev" sonuçtan başka birşey değildir.

Marksist ekonomik tahliller, toplumsal mücadelelerin ve devrimin ne zaman ve nasıl olacağını saptamaz. Ama toplumsal mücadelelerde, devrimci mücadelede **siyasi gerçekleri teşhir edilebilmesi için** gerekli bazı araçları sağlar. Bu da onun tek gerçek siyasal sonucudur.

ABD, FED, Q1, Q2, Q3...

Kapitalizmde ekonomik kriz, klasik iktisat diliyle söylersek, arz ile talep arasındaki dengesizliğin bir ürünüdür. Yani üretilen malların satılan mallardan daha fazla olduğu koşullarda ortaya çıkan “ükanıklığa” ekonomik kriz adı verilir.

Marksist-Leninist ekonomi-politiğe göre, kapitalizmin ekonomik krizleri devrevidir ve kapitalizmin irsi hastalığı olan **aşırı-üretim**den kaynaklanır.

Kapitalist üretim tarzının çelişkileri kendisini metallerin ve sermayenin aşırı-üretiminde somutlaştırır. Bu gelişme, her durumda kaçınılmazdır. Ancak kapitalist üretimin ve sermaye birikiminin belli gelişim seviyelerinde ortaya çıkar. Sermayenin büyümesine paralel olarak üretilen metallerin kitlesinde meydana gelen artış kitlelerin tüketim gücünü **aşan** boyuta ulaştığında, yani **satılmadıkları** bir düzeye ulaştığında, sermayenin dolaşım ve yeniden-üretim süreci **kesintiye uğrar**. Para-sermaye¹ üretime yatırılmış ve artı-değeri içeren meta üretilmiş-

ken, yani para-sermaye, meta-sermaye² haline dönüşmüşken, metallerin satılmaması para-sermayenin hareketini kesintiye uğratar ve para-sermaye, meta-sermaye olarak atıl kalır. Bunun sonucunda kapitalistin yeniden üretime devam edebilmesi için gerekli olan hammadde, makine, teçhizat ve emek-gücünü satın alabilmesi için gerekli para-sermayeye sahip değildir, çünkü bu para-sermaye, satılmayan metallerde maddeleşmiş, meta-sermaye olarak kalmıştır. Bu durum, **metallerin aşırı üretimi** olarak ekonomik krizin ortaya çıkmasına neden olur.

Diğer yandan, sermaye, birikimin kâr oranlarının düşmesine neden olacak seviyeye ulaştığında, daha düşük kâr oranıyla üretim yapmak zorunda kaldığından, değer kaybına uğrar. Bir önceki aşamada daha yüksek gelir sağlayan, yani yüksek kâr getiren sermaye, bu evrede daha düşük bir gelir sağlar hale gelmesiyle, görece bir değer kaybına uğramıştır. Tıpkı metallerin aşırı üretimi sonucu meta fiyatlarının düşmesi gibi, **sermayenin aşırı üretimiyle**, yani birikimin

¹ Meta dolaşımının sonal sonucu paradır; meta dolaşımının bu son ürünü, sermayenin görüldüğü ilk biçimidir. Yani sermaye, paradır. Dolayısıyla sermaye, para olarak varlığını sürdürdüğü aşamasında para-sermaye olarak görünür; bu para-sermaye, pazardan üretim öğelerini satın aldığı anda kendi değerini satın aldığı metallerle ifade eder. Bu andan itibaren para-sermaye, meta-sermaye haline dönüşür. Fiili üretim sürecinde sermaye, meta-sermaye biçiminde varlığını sürdürür. Bu sermaye, üretim tamamlandıktan sonra üzerine eklenen artı-değerle birlikte değeri artmış meta-sermaye olarak dolaşım alanına çıkar. Dolaşım alanında metallerde somutlaşan değeri artmış olan meta-sermaye, satıldığı andan itibaren yeniden para-sermaye haline dönüşür. Tüm bu süreç sermayenin dolaşım sürecidir ve P-M-P' ile ifade edilir.

² “... meta-sermayenin kendisi aynı zamanda para-sermaye, yani metallerin fiyatlarında ifadesini bulan belli bir değer miktarıdır. Kullanım-değeri olarak bu, belli nicelikte kullanım nesnelere ve bunların zamanlarında bunların mevcudunda bir fazlalık vardır. Ama bizzat para-sermaye olarak, potansiyel para-sermaye olarak, sürekli genişlemeye ve daralmaya tabidir. Bunalım arifesinde ve bunalım sırasında, potansiyel para-sermaye niteliği içerisindeki meta-sermaye daralmıştır. Sahibi ve alacaklıları için, satın alındığı, ve iskonto ve rehin işlemlerinin kendisine dayanılarak yapıldığı zamana göre, daha az para-sermayeyi (poliçeler ve borçlar için teminatı) temsil eder.” [Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 434-435.]

büyümesi ile, bizzat sermayenin fiyatı ucuzlar.³ Sermayenin aşırı birikimi ile birlikte ortaya çıkan değer kaybı, bireysel kapitalisti ilk anda düşük kâr oranıyla yetinmeye zorlasa da, bütün üretim alanlarını kapsayan aşırı birikim mevcut olduğundan, değer kaybı durmaz. Düşen kâr oranıyla yetinme, kâr oranının 0'a eşit olacağı düzeye kadar gider. Böylece kapitalist üretimin genişlemesi için gerekli olan ek sermayenin değeri 0'a eşit olur. Bu koşullarda, kapitalistin, hiçbir biçimde kredi kullanmadığı, dolayısıyla faiz ödemek zorunda olmadığı varsayıldığında, üretim sürecine yatırdığı ana sermayesi kadar para-sermayeyi geri alabilse bile, kendisinin bireysel tüketimi için gerekli parayı bile sağlayamayacaktır. Dolayısıyla, ya tüketmeden yaşamak, ya da varolan sermayesinin bireysel tüketimi için harcadığı miktarda giderek azalmasını göze almak zorundadır. Birincisi ne denli olanaksız ise, ikincisi de sermayenin sermaye olarak işlevlerini yitirmesinden başka bir sonuç vermez. Sonuç olarak, sermayenin aşırı birikimi koşullarında bir kısım sermaye atıl kalırken, bir kısmı tüm değerini yitirerek, sermaye olma işlevini sona erdirir.

“Böyle olmakla birlikte, açıktır ki, eski sermayenin bu fiili değer kaybı bir savaşım olmaksızın meydana gelemez ve ΔS ek sermayesi de, bir savaşım olmaksızın sermaye işlevlerini yüklenemez. Kâr oranı, rekabetin etkisi altında, aşırı sermaye üretimi nedeniyle düşmektedir. Daha çok bunun tersi olabilir: düşen kâr oranı nedeniyle rekabet savaşımı başlar ve sermayenin aşırı-üretimi de aynı koşullardan doğar. ΔS 'nin işlevlerine devam eden eski kapitalistlerin ellerindeki parçası, kendi ilk sermayelerinin değer kaybına uğramasını engellemek ve üretim alanındaki yerini daraltmamak için, az çok atıl durumda bırakılır. Ya da onlar, bunu, ek sermayeyi atıl tutma gereksinmesini yeni gelenlere ve genellikle rakiplerinin omuzlarına yüklemek için, geçici bir kayıp pahasına da olsa kullanırlar...

³ “Bireysel metallerin değil, sermayenin aşırı-üretimi, bu nedenle –sermayenin aşırı-üretimi daima, metallerin aşırı-üretimini kapsamakla birlikte– yalnızca sermayenin aşırı birikimidir.” [Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 264.]

Eski sermayenin bir kısmı, her türlü koşul altında kullanılmadan kalmak zorundadır; sermaye olarak faaliyet gösterdiği ve bu yönüyle değer ürettiği sürece, kendine özgü sermaye niteliğine son verir. Sermayenin hangi kısmının özellikle etkileneceğini rekabet savaşımı belirleyecektir. İşler yolunda gittiği sürece, rekabet, genel kâr oranının eşitlenmesi halinde gördüğümüz gibi, kapitalist sınıf arasında bir kardeşlik havası estirir ve böylece her biri, ortak yağmadan kendi yatırım oranında pay alır. Ama sorun, kârın değil de zararın paylaşılması halini alır almaz, herkes kendi payına düşen zarar en aza indirme ve bunu bir başkasının sırtına yüklemek çabasına düşer. Kapitalist sınıf için, kayba uğramak kaçınılmazdır. Her kapitalist, bu zararın ne kadarını yüklenmek zorunda kalacağı, yani bunu ne ölçüde paylaşmak durumunda kalacağı, göstereceği güce ve kurnazlığa bağlıdır ve o zaman rekabet, düşman kardeşler arasında bir savaşa dönüşür. Her bireysel kapitalistin çıkarları ile bütünüyle kapitalist sınıfın çıkarları arasındaki uzlaşmazlık, tıpkı daha önce, aralarındaki çıkar özdeşliğinin pratik rekabet yoluyla ortaya çıkması gibi, su yüzüne çıkar.”⁴

“Bu hal, kısmen, sermayenin maddi varlığına kadar uzanabilir, yani bir kısım üretim aracı, sabit ve döner sermaye, çalışamaz, sermaye olarak iş göremez duruma düşer; işlemekte olan kuruluşlardan bazıları işlerini durdururlar. Bu bakımdan, zaman, bütün üretim araçlarına (toprak hariç) saldırır ve bunları bozarsa da, işlerin durması, gerçekte üretim araçları için çok daha büyük zararlarla yol açar. Bununla birlikte, asıl önemli olan, bu üretim araçlarının, üretim aracı olarak işlevlerini yerine getirememeleri, bu işlevin kısa ya da uzun bir dönem için kesintiye uğramış olmasıdır.

Ama asıl zarar, en şiddetli nitelikte olanı, sermaye ile ilgili olarak mey-

⁴ Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 266.

dana gelir, ve bu sermaye, değer niteliğini taşıdığı ölçüde, bu kayıp, sermayelerin değerleri bakımından meydana gelmiş demektir. Sermayenin değerinin yalnızca gelecekteki artı-değerden pay talebi biçimindeki kısmı, yani aslında, çeşitli şekillerdeki üretimden bono biçiminde kâr talebi, hesaplandıkları gelirlerdeki düşme nedeniyle hemen değer kaybına uğrar. Altın ve gümüşün bir kısmı atıl kalır, yani sermaye olarak işlev yapmazlar. Piyasadaki metallerin bir kısmı, dolaşım ve yeniden-üretim süreçlerini, ancak, fiyatlarında büyük düşme olması yoluyla, dolayısıyla, temsil ettikleri sermayede değer kaybıyla tamamlayabilirler. Sabit sermaye öğeleri, gene aynı şekilde, şu ya da bu ölçüde değer kaybına uğrarlar. Şunu da eklemek gerekir ki, belirli ve önceden saptanan fiyat ilişkileri, yeniden-üretim sürecini yönettiği için, bu süreç, fiyatlardaki genel düşmeyle kesintiye uğrar ve karışıklık içersine düşer. Bu karışıklık ve durgunluk, paranın, gelişmesi sermayedeki gelişmeye bağlı bulunan ve önceden belirlenen fiyat ilişkilerine dayanan **ödeme aracı işlevini felce uğratar**. Belirli tarihlerde vadeleri dolan ödemeler zinciri, yüzlerce yerinden kopar. Karışıklık, sermaye ile birlikte gelişen **kredi sistemindeki çökmeye** daha da büyük ve şiddetli, ağır bunalımlara, ani ve zoraki değer kayıplarına, yeniden-üretim sürecinde fiili durgunluklara ve kesintilere ve böylece de yeniden-üretimde gerçek bir düşmeye yolaçarlar.”⁵ (abc)

Kapitalist ekonominin aşırı-üretim bunalımlarında, meta satışları düşer, kâr oranları azalır, kredi sistemi çöker, faiz oranları yükselir ve ödeme aracı (para) işlevini yerine getiremez, para kıtlığı başlar.⁶

⁵ Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 267-268.

⁶ “Paranın ödeme aracı işlevi, sınırsız bir çelişkinin varlığına işaret eder. Ödemeler birbirlerini dengeledikleri sürece, para, yalnızca, bir hesap parası, bir değer ölçüsü olarak düşünsel bir işlevi yerine getirir. Fiili ödemeler yapılması gerektiği sürece, para, artık bir dolaşım aracı, ürünlerin değişiminde geçici bir etken olarak hizmet etmez, toplumsal emeğin bireysel cisimleşmesi, değişim-değerinin bağımsız varlık biçimi, evrensel meta olarak iş görür. Bu çelişki, para bu-

Marks’ın çok açık biçimde ortaya koyduğu gibi, bu süreçte en fazla zarar gören sermayenin bizzat kendisidir. Gerek satılmayan metallerde maddeleşmiş olan sermayenin yeniden üretim sürecine para-sermaye olarak dönememesi, gerek bu metallerin fiyatlarının düşmesiyle onların üretiminde kullanılan para-sermayenin değer yitirmesi, gerekse kâr oranlarının düşmesiyle ek sermayesinin değersizleşmesi yanında, sabit sermayesinin sürekli değer kaybetmesi, ekonomik bunalımdan sermayenin birinci dereceden etkilenmesine neden olur. Bütün bunlarla birlikte, kredi borçlarının ödenememesiyle birlikte bankacılık sisteminin (kredi sistemi) çökmesiyle, para-sermayenin bunalımdan etkilenme boyutu büyür. Dolayısıyla, tüm ekonomik bunalımlarda, bunalımlara karşı geliştirilen tüm programların hedefi, sermayenin değersizleşmesini ve sermaye olarak işlevinin sona ermesini engellemek olmaktadır.

Şüphesiz kapitalist ekonominin bu devrevi hareketi ekonomik bunalımla birlikte sona ermez. Hareket devam eder. Bunalımla birlikte ortaya çıkan sorunlar, gerek fiili değer kayıplarıyla, gerekse devletin ekonomiye müdahale etmesiyle şu ya da bu oranda çözümlenir. Ancak **kapitalist üretimin kendi niteliğinden gelen bu sorunların üstesinden gelmesi, aynı sorunları tekrar kendi yoluna ve hem de daha büyük ölçekte koyarak gerçekleştirir.**

“Kapitalist üretimin gerçek enge-

nalımı diye bilinen iktisadi ve ticari bunalımların bu evrelerinde açıkça görülür. Bu gibi bunalımlar, ancak, uzayıp giden ödemeler zincirinin ve bunların kapanması için yapay bir sistemin iyice geliştiği yerlerde görülür. Bu mekanizmada genel ve yaygın bir bozukluk olduğu zaman, bunun nedeni ne olursa olsun, para, birdenbire ve doğrudan, hesap parasının düşünsel biçiminden çıkar ve nakit para halini alır. Sıradan mallar artık onun yerini alamaz. Metallerin kullanım-değeri değersiz hale gelir, ve onların değeri de, kendi bağımsız biçiminin varlığı içersinde kaybolur. Bunalım öngününde, burjuvazi, bolluğun verdiği sarhoşlukla, kendine güven içersinde, parayı boş bir hayal ilân eder. Yalnızca meta paradır. Ama şimdi her yerde şu çığlık: Yalnızca para metadır. Karacanın su peşinde koşması gibi, onun ruhu da para, o biricik servet peşinde nefes nefesidir. Bunalım sırasında, metallerle onların değer-biçimi, para arasındaki zıtlık, mutlak çelişki düzeyine yükselir. Bu gibi durumlarda, para hangi biçimde görünürse görünsün hiç önemi yoktur. Ödemeler ister altın ile ister banknot gibi kredi parasıyla yapılsın, para kıtlığı devam eder. (Marks, *Kapital*, Cilt: I, s. 152-153)

li, sermayenin kendisidir. İşte bu sermaye ve onun kendisini genişletmesidir ki, üretimin hem çıkış ve hem de sonuç noktası, hem itici gücü, hem amacı olarak görünür; üretim yalnız *sermaye* için üretimdir, ama bunun tersi doğru değildir; üretim araçları, sırf, üreticiler *toplumunun* yaşama sürecinde, devamlı bir gelişmenin araçları değildir. Sermayenin değerinin, büyük üretici kitlelerin mülksüzleştirilmelerine ve yoksullaştırılmalarına dayanan kendisini koruma ve genişletme sürecinin içerisinde devam ettiği sınırlar yalnız başına hareket edebilirler; bu sınırlar, sermaye tarafından kendi amaçları için kullanılan ve üretimin sınırsız büyümesine, üretimin kendisinin bir amaç haline gelmesine, emeğin toplumsal üretkenliğinin hiçbir koşula bağlı olmadan gelişmesine doğru yol alan üretim yöntemleri ile sürekli bir çatışma haline girerler. Araçlar –toplumun üretici güçlerinin hiçbir koşula bağlı olamadan gelişmesi–, sınırlı bir amaçla, mevcut sermayenin kendisini genişletmesi amacı ile devamlı çatışma içerisine girerler. Kapitalist üretim tarzı, bu nedenle, maddi üretim güçlerinin gelişmesi ve uygun bir dünya piyasası yaratılmasının tarihsel bir aracı olup, aynı zamanda da, bu tarihsel görevi ile, buna uygun düşen kendi toplumsal üretim ilişkileri arasında sürekli bir çatışmadır.”⁷

Bugün, 2007 mortgage (“ipotekli konut kredisi”) kriziyle birlikte ABD Merkez Bankası FED’in “piyasaya müdahalesi”nin ifadesi olan “parasal genişleme” adı verilen olay, sermayenin değer kaybını önlemeyi ve değer kaybına uğramış sermayeleri devlet eliyle değerlendirmeyi tanımlamaktadır.

“Parasal genişleme”, teknik olarak (yani burjuva iktisadi söylemi ve mantığı içinde), FED’in açık piyasa işlemleri yoluyla devletin (merkezi hükümetin) borçlarının “menkul kıymetleştirilmiş” hali olan hazine bono ve tahvillerini satın almasıdır. Böylece devlet bono ve tahvillerine ek bir talep yaratarak bunların **fiyatının** yükselmesini sağlar. Devlet “kağıtları”nın fiyatının yükselmesiyle

Hazine daha yüksek fiyatla yeni bono ve tahvil satar ve bu yolla, düşük maliyetli borçlanmaya gider. Diğer bir ifadeyle, FED, piyasalara alıcı olarak girip hazine bono ve tahvillerini satın alarak bunların **değerinin yükselmesini** sağlar (Arz-talep yasası). Hazine “kağıtları”, yani devlet tahvilleri, ilk fiyatlarından **sabit** yüzdeleri bir “getiri”ye sahiptir. Dolayısıyla fiyatlarının yükselmesi, “getiri yüzdesi”nin, yani **faizlerin düşmesi**ne yol açar.

Örneğin, 1.000 dolarlık bir tahvil %5 sabit faize sahipse “getirisi” 50 dolar olur. Tahvilin FED tarafından satın alınmasıyla fiyatı 1.100 dolara çıktığında “getirisi” sabit olduğundan, yani 50 dolar olarak kalacağından, faiz oranı %4,54’e düşer. Böylece hazine “kağıtları”na olan talep düşer. O zamana kadar hazine “kağıtları”na yatırılan paranın bir bölümü bu “kağıtlar”dan çıkar ve “getirisi” daha yüksek “kağıtlara” (hisse senetlerine) yönelir. Bunun sonucunda da, hisse senetlerinin değerleri yükselir.

Öte yandan, FED, bankaların elindeki “toksik” varlıklarını ve bankaların hisse senetlerini nakit karşılığı satın alır. Bunun sonucunda da, bankalar yeni “likidite”ye sahip olurlar. Bu “likidite”de yeni banka kredileri olarak piyasaya verilir. Teknik olarak, hazine tahvillerinin faizleri düştüğünden, bu yeni banka kredileri de daha düşük faize sahiptir. Sonuç olarak, bu “parasal genişleme”yle birlikte, bankalar düşük faizli kredi verebilecek hale gelirler. Bu düşük faizli yeni krediler de “kredi piyasasındaki” tıkanıklığın aşılmasına, kapitalistin üretime devam edebilmesi için gerekli “kaynağın” sağlanmasına hizmet eder.

Burada “teknik” olarak tahvilin ne olduğunun bilinmemesi, yapılan “operasyon”un anlaşılmasını güçleştirmektedir. En fazla kafa karıştıran da budur.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, tahviller, “teknik” olarak, bir yıl üzeri vadeli borç senedir. En temel özelliği, “ihraç” edildiği andaki nominal (üzerinde yazılı olan, “kupon değeri”) değer üzerinden **sabit** bir faiz oranına sahip olmasıdır. Genellikle 1, 2, 5, 10 ve 30 yıllık vadesi olan hazine “kağıtları” (tahvilleri) “kupon faizi” **sabittir**, yani sabit bir “getiri”ye sahiptir. Eğer hazine tahvili %5 “kupon faizi” ile ihraç edilmişse, her yıl “kupon değeri” üzerinden %5 “getiri” sağlar. Serbest piyasada bu tahvillerin fiyatının de-

ğişmesi bu sabit “getiri”yi hiçbir biçimde de-
ğiştirmez. Nominal fiyatı (tahvilin üzerinde
yazılı olan değer) 1.000 dolarlık tahvil, her
durumda %5 sabit faiz üzerinden 50 dolar
“getiri”ye sahiptir. Serbest piyasada bu tah-
vilin fiyatı yükseldiğinde, “getirisi” sabit ol-
duğundan, faiz oranı düşer. Tersi durumda,
yani fiyatı düştüğünde faiz oranı yükselir. Bu
nedenle, hazine “kağıtları”nın (tahviller) fa-
izleri **yükseldiğinde değerleri düşer**, faizler
düştüğünde değerleri yükselir.

Oysa olağan bankacılık işlemlerinde,
herhangi bir mevduatın faizleri yükseldiğin-
de “getirisi” de yükselir ya da tersi, faizler
düştüğünde “getirisi” düşer. Kredilerde de
benzer bir durum olur. Kredi faizleri yüksel-
diğinde krediler “pahalanır”, düştüğünde
“ucuzlar”. Hazine “kağıtları”nda durumun
tam tersi olması, “kupon faizi”nin ilk baştan
itibaren sabit olmasından kaynaklanır.

Böylece, FED, “parasal genişleme” yo-
luyla, bir yandan hazine tahvillerinin değe-
rini yükselterek faizlerinin düşmesini sağlar-
ken, diğer yandan tahvil alımlarıyla piyasa-
lara “likidite” sağlar. Bu sayede hazine tah-
villerinin (“kağıtları”nın) faizleri düştüğü
için, hazine daha düşük faizle yeni tahvil ih-
raç edecek hale gelir. Bu da hazinenin faiz
yükünü azaltır.

“I. Parasal Genişleme” (QE1/*Quantitati-
ve Easing*1) politikası sonucunda 2007-2009
yıllarında piyasalara **1,75 trilyon dolar** pa-
ra verilmiştir. Ancak ABD Merkez Bankası’nın
(FED) “I. Parasal Genişleme” politikası so-
nucunda piyasalara 1,75 trilyon dolar veril-
mesine karşın “likidite sıkışıklığı” aşılamamış
ve 2010 yılında “II. Parasal Genişleme”
(QE2) politikası uygulanmıştır. Bu yolla pi-
yasalara **600 milyar dolar** “nakit” (likit) pa-
ra verilmiştir. Böylece iki “parasal genişle-
me” politikası sonucunda ABD Merkez Ban-
kası finans sektörüne **2,4 trilyon dolar** “na-
kit” para “pompalamıştır”.

Burada “likidite sıkışıklığı” adı verilen
olay, metaların aşırı-üretimi sonucunda satı-
lamayan mallarda maddeleşmiş olan meta-
sermayenin para-sermayeye dönüşeme-
mesi durumudur. Yukarıda da ifade ettiğimiz
gibi, metalar aşırı üretilmiştir ve satılmadı-
kları için depolarda yığılı kalmıştır. Ama
kapitalistin üretim sürecinin devam edebil-
mesi için, yani üretim araçlarını satın alabil-
mek için “nakit” (likit) paraya (sermayeye)
ihtiyacı vardır. Kendi “öz” sermayesi meta-

sermaye olarak depoda beklemektedir. Bu
durumda kapitalist borçlanmaya gitmek, ya-
ni kredi almak durumunda kalır.

Böylece işin içine “finans sektörü”, yani
bankalar girer. Bankalar depolardaki meta-
sermaye karşılığında kapitaliste borç para
verir. Kapitalist bu parayla üretimi sürdür-
mesi için gerekli üretim araçlarını satın alır
ve üretime devam eder.

Talep değişmediği, yani ek bir talep or-
taya çıkmadığı koşullarda, bu yeni üretilen
metalar da depolarda bekleyen mallara ek-
lenir. Burjuva iktisadı diliyle, “stoğa çalış-
mış”tır. Gerek bir önceki üretim sürecinde
üretilen mallar, gerekse yeni üretim süre-
cinde üretilen mallar satılmadığı sürece,
kapitalistin borcunu (kredi) ödeyebilmesi
olanaksızdır. Dolayısıyla bankalar borçlarını
tahsil edemezler. Bunun sonucunda da,
bankalar kendi “yükümlülüklerini” yerine
getiremez hale gelirler. Böylece “finans kri-
zi” baş gösterir.

Bu nedenle, tüm “finans krizleri”nin temel
nedeni, metaların ve sermayenin aşırı-
üretimidir.

Kimi durumda “türev araçlar” adı veri-
len yollarla para-sermayede meydana gelen
artış, genel sermaye birikimini katlayarak
büyütür. Sermaye birikimindeki artış, kaçınıl-
maz olarak kâr oranlarının düşmesine yol
açar.

“Kâr oranı iki ana etmene bağlı
bulunmaktadır – artı-değer oranı ile
sermayenin değer bileşimi.”⁸

Kapitalist üretim geliştikçe, artan oran-
da artı-değer sermayeleştirilir, sermaye biri-
kimi hızlanır, dolayısıyla sermayenin değış-
meyen kısmı sürekli büyür. Böylece değış-
meyen sermayenin değışen sermayeye oranı,
yani **sermayenin değer bileşimi** (daha
geniş anlamda sermayenin organik bileşimi)
büyür. Dolayısıyla artı-değer oranı ya da
emeğin sermaye tarafından sömürülme yo-
ğunluğu aynı kaldığı halde, değışmeyen-ser-
mayenin değışen-sermayeye göre tedrici
büyümesi, zorunlu olarak **genel kâr ora-
nında tedrici bir düşmeye** neden olur.

Kâr oranlarındaki düşme, sermayenin
değer yitirmesinden başka bir şey değildir.
Marks’ın ifade ettiği gibi, sermayenin değer
yitirmesi de, sermaye birikiminin artması-
nın bir sonucudur.

⁸ Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 65.

Örneğin 100 birimlik bir sermaye (değişmeyen-sermaye) %50 kâr oranıyla faaliyet yürütürken, sermayenin 200'e çıkmasıyla birlikte, üretilen metallerin kitlesinde artış olurken, kâr oranı azalarak %33'e düşer.*

$$\begin{aligned} 100_s + 100_d &= 200_s, & a &= 100, & k' &= 100/200 = \%50 \\ 200_s + 100_d &= 300_s, & a &= 100, & k' &= 100/300 = \%33 \\ 250_s + 100_d &= 350_s, & a &= 100, & k' &= 100/350 = \%28,5 \\ 350_s + 100_d &= 450_s, & a &= 100, & k' &= 100/450 = \%22,2 \end{aligned}$$

Bu da sermayenin fiili değer kaybıdır. Doğal olarak sermayenin bu fiili değer kaybı, yani kâr oranlarındaki düşme doğrudan kredi faizlerine yansır ve faizler yükselir. Bu da krediyle işlerini yürüten kapitalistin, satılmadıkları için para-sermayeye dönüşmeyen, depolarda bekleyen mallardan kaynaklanan "likidite sıkışıklığı"ni daha da artırır.

Bir kez daha yinelerseniz, sermayenin fiili değer yitirmesi sermayenin aşırı üretiminden, yani aşırı birikimden kaynaklanır. Bu durumdan çıkabilmenin tek yolu, aşırı birikiminin yaratmış olduğu sermayenin bir bölümünün sermaye niteliğini yitirmesidir. Bu da bir bölüm kapitalistin **iflas etmesinden** başka bir şey değildir.

Kapitalistin iflası, doğrudan üretken sermayenin "buharlaştırması", sermaye niteliğini yitirmesi demektir. Kapitalist, büyük ölçüde kredi sistemine bağlı olduğundan, onun iflası kredi sisteminin bozulmasına yol açar. Biriken para-sermayenin toplandığı yer olan bankalar, yani kredi kuruluşları borçlarını tahsil edemedikleri için "zarar" yazmaya başlarlar. Bu da banka sermayesinin değer yitirmesi demektir.

Buradan çıkabilmek için, öncelikle kâr oranlarının yükselmesi ve meta-sermayenin para-sermayeye dönüşmesinin sağlanması gerekir. Birincisi, sermayenin bir bölümünün sermaye olma işlevinin sona ermesini gerektirirken, ikincisi yeni ve ek bir talep gerektirir.

Yeni ve ek talep ise, sadece tüketicilerin alım gücünün yükselmesiyle sağlanabilir. Dolayısıyla piyasalara para "enjekte" edilmesi gerekir. Bu da piyasalardaki para miktarını artırır, yani para-sermaye miktarı bir kez daha artar. Kaçınılmaz olan, sermayenin bir bölümünün **sermaye olma işlevini yitirmesidir**.

* Tablodaki s=değişmeyen-sermaye, d=değişen-sermaye, a=artı-değer, k'=kâr oranıdır.

Bugün, Mortgage Krizi'nden günümüze kadar alınan tüm ekonomik önlemler ve asıl olarak ABD'nin "parasal genişleme" politikası, fiili değer kaybına uğrayan sermayeyi değerlendirmekten başka bir işleve sahip değildir. ABD Merkez Bankası'nın (FED) piyasalardan tahvil ve hisse senedi satın alması, sadece bunların değerini artırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla sorunun özünde yatan aşırı sermaye birikimi ve bunun sonucu ortaya çıkan kâr oranlarındaki düşme üzerinde hiçbir etkiye sahip değildir.

"Avrupa borç krizi"nin de açık biçimde gösterdiği gibi, aşırı sermaye birikiminin "olumsuz etkileri"ni ortadan kaldırmanın tek yolu, bu birikimin toplandığı yer olan bankaların bir bölümünün **iflas** ettirilmesinden geçmektedir. Her geçen gün bu iflasın büyüklüğü sürekli artmaktadır. Lehman Brothers olayında olduğu gibi, bir bankanın iflası bile sermayenin fiili değer yitirmesini, bir süreliğine de olsa durdurabilmektedir.

Bugün emperyalist ülkelerin karşı karşıya kaldıkları sorun, aşırı sermaye birikimini "eritebilmek" için bankaların büyük çaplı iflas ettirilmesidir. Tüm tartışmaların ve tutarsızlıkların temelinde yatan bu **iflas** olayının gerçekleştirilmesinden **kaçınılması** yatmaktadır.

Bu "kaçınma", hemen her durumda "parasal genişleme" adı altında, sermayelerin fiili değer kaybını önlemek için piyasalara para verilmesine yol açmaktadır. Bu da, giderek enflasyonist baskı oluşturmaktadır.

Bugün için "parasal genişleme"nin emperyalist ülkelerdeki enflasyonist etkisi, geri-bıraktırlmış ülkelere yönelen "sıcak para"yla "ötelenmeye" çalışılmaktadır. Bu "öteleme"yle para-sermaye çok düşük faiz oranlarıyla geri-bıraktırlmış ülkelere yönelirken, aynı zamanda merkez bankalarının rezervleri sürekli büyütülmektedir. Diğer bir ifadeyle, "parasal genişleme"yle piyasalara verilen "likidite"nin enflasyonist etkisi, "ge-

Dünya Rezerv Toplamı		
(Milyon \$)	Toplam Rezerv	% Değişim
2005	4.319.959	15,3
2006	5.253.007	21,6
2007	6.704.305	27,6
2008	7.345.885	9,6
2008	8.164.151	11,1
2010	9.263.072	13,5
2011	10.202.859	10,1

Rezervler						
(Milyon \$)	Çin	Japonya	Brezilya	G. Kore	Meksika	Türkiye
2005	831.410	846.896	53.799	210.552	74.110	52.494
2006	1.080.756	895.321	85.843	239.148	76.329	63.265
2007	1.546.365	973.297	180.334	262.533	87.208	76.496
2008	1.966.037	1.030.763	193.783	201.545	95.300	73.675
2009	2.452.899	1.048.991	238.539	270.437	99.889	74.933
2010	2.913.712	1.096.069	288.575	292.143	120.584	85.959
2011	3.254.674	1.295.839	352.010	306.935	149.208	87.937

Kaynak: World Bank, WDI, 2012.

lişmekte olan” ülkelerin **rezervlerinin** artılmasıyla azaltılmaya çalışılmaktadır.

Görüldüğü gibi, FED’in “parasal genişleme” politikası sonucunda 2007-2010 yıllarında piyasalara 2,4 trilyon dolar verilmişken, aynı dönemde tüm ülkelerin merkez bankalarının rezerv varlıkları 4 trilyon dolar artmıştır. Bunun 1,8 trilyon doları Çin’e aittir.

“Gelişmekte olan ülkeler”in **rezervlerindeki artış**, aynı zamanda piyasalardan para çekilmesine yol açtığı ölçüde, sermayenin bir bölümünün **atıl kalmasına** yol açmaktadır. Bu da ekonomik krizin şiddetinin azaltılması, yani **zamana yayılması** demektir.

Ancak “zaman”, aşırı sermaye birikiminin yaratmış olduğu krizin aşılmasını sağlamayacaktır. Dolayısıyla sermayenin bir bölümünün işlevsiz kılınmasından çok, sermaye işlevini tümüyle yitirmesi kaçınılmazdır.

İşte bu kaçınılmazlık, krizin “faturası”nın hangi ülkelere ve hangi sermaye kesimlerine yükleneceğine ilişkin iç çatışmaların sürmesine, iç çelişkilerin sertleşmesine neden olmaktadır.

Adına, ister “finans krizi”, ister “mortgage krizi”, isterse de “borç krizi” denilsin, her durumda ve her konumda ortaya çıkan ekonomik krizin temelinde ve özünde metaların, dolayısıyla sermayenin **aşırı-üretimi** ya-

tar. Bu öylesine bir gerçekliktir ki, 2007 “mortgage krizi” denilen şey, “ipotekli konut kredileri”nin ödenememesi sonucu ortaya çıkmışsa da, asıl olarak düşük faizli, güvencesiz ve geri ödenmesi olanaksız olan kredilerin açılmasıdır. Bu yolla konut sektöründeki aşırı konut üretimine ek talep yaratılmaya çalışılmıştır. Yani bankaların konut kredileri tümüyle konut sektöründeki aşırı üretimden kaynaklanmaktadır.

Diğer yandan, “mortgage krizi”, ne kadar “toksik” denilen “değerli kağıtlar”ın değersizleşmesi olarak görünse de, krizle birlikte arka planda **otomotiv sektöründe** büyük bir kriz ortaya çıkmıştır. Tümüyle **banka kredileriyle talep yaratılan** otomotiv sektörü, bankaların varlıklarının değersizleşmesi ve bunun ürünü olarak kredilerin daralmasından birincil düzeyde etkilenmiştir. Bu da, açıkça, banka kredilerinin artmasının ve “türev araçlar”ın çoğalmasının temel nedeninin kapitalizmin aşırı-üretim hastalığı olduğunu ortaya koyar.

Bugün, “Avrupa borç krizi” koşullarında yüksek oranlı cari açık veren Türkiye ekonomisinin, IMF talimatlarıyla “soğutulması”nda kullanılan en temel “enstrüman”, banka kredilerinin %35’ler düzeyine gelmiş olan genişlemesini %15’ler düzeyine çekilmesi olmuştur. Yani banka kredileri (zorun-

Türkiye’de Otomotiv Sektörü							
Üretim		Ekim			Ocak-Ekim		
		2011	2012	(%)	2011	2012	(%)
İhracat	Toplam	103.946	90.673	-13	987.693	884.646	-10
	Otomobil	60.172	51.226	-15	536.909	479.420	-11
Pazar	Toplam	68.945	60.253	-13	661.799	596.247	-10
	Otomobil	40.076	37.293	-7	370.733	337.619	-9
	Toplam	72.640	62.699	-14	709.391	621.483	-12
	Otomobil	47.508	43.440	-9	459.866	423.057	-8

Kaynak: OSD, Haber Bülteni, Ekim 2012,

lu karşılıklar vb. yöntemlerle) daraltılmıştır. Bunun ilk sonucu inşaat sektöründe ortaya çıkmıştır. İnşaat sektöründeki “balon”un, yani aşırı-üretimin giderek artan banka kredileriyle finanse edildiği ortadadır. Böylece Türkiye ekonomisindeki küçülme inşaat sektörüne de yansımıştır. 2012 yılının ilk altı ayında GSYH’daki büyüme oranı %3,1’e gerilerken, inşaat sektöründeki büyüme %1,6 olmuştur.

Yine cari açığı “sürdürülebilir ve finanse edilebilir” düzeye indirmek amacıyla banka kredilerinin sınırlandırılması operasyonunun ikinci “ürünü” **otomotiv sektöründe** ortaya çıkmıştır. (Koç Holding’in “Türk tankı” (“Altay”) yapma konusundaki atağının nedeni de budur.)

Tüm bunların gösterdiği gerçeği Marks şöyle ifade eder:

“Bütün gerçek bunalımların nihai nedeni, her zaman, kapitalist üretimin, üretim güçlerini, sanki, onlar için en son sınır, sadece toplumun

mutlak tüketim gücü teşkil ediyor-muş gibi geliştirmeye yönelişine karşılık, kitlelerin yoksulluğu ve kısıtlı tüketimidir.”⁹

Bu nedenle, kapitalizm, aşırı-üretim sorununu, yani üretimin sınırsız artışı ile tüketimin sınırlılığı arasındaki çelişkiyi aşabilmek için sürekli olarak genişleyen ve büyüyen bir kredi sistemine ihtiyaç duyar. Tüketimi artırmak amacıyla kredilerde meydana gelen her büyüme, varolan aşırı-üretim bir talep yaratsa da, her durumda üretimin daha da aşırılaşmasına yol açan sonuçlar üretir. Böylece insanlık, özel mülkiyet tarihinin içinden çıkılmaz bir çelişkisiyle yüzyüze kalır. Bu çelişkiyi ortadan kaldırmanın tek yolu, kitlelerin tüketimi ile üretim arasında dengenin kurulmasıdır. Bu da, merkezi ve planlı bir ekonominin yaratılmasıyla olanaklıdır.

Q1, Q2, Q3... diye süregiden “parasal genişleme”nin ortaya çıkardığı gerçek budur.

Altın Oyunu

Altın! Sarı, pırl pırl, halis altın!
 Yaa, tanrılar, içim başka dileğim başka değil benim.
 Ben kök istedim sizden, cömert tanrılar, kök!
 Altının bu kadarı karayı ak, çirkini güzel,
 Yanlışı doğru, soysuzu soylu, yaşlıyı genç,
 Korkağı yiğit etmeye yeter de artar bile.
 Niçin yaptınız bunu tanrılar? Nedir zorunuz?
 Bilmez olur musunuz ki bununla
 Rahipleriniz, kullarınız elinizden alınabilir;
 Sapasağlam insanlar ölüm döşeklerine serilebilir.
 Bu sarı köle din de kurar, din de yıkar;
 Cehennemliği cennetlik eder;
 İğrenç cüzzamları sevdirebilir insana;
 Hırsızları baş köşelere oturtup
 Şanlar, şerefler, alkışlarla senatörler arasına sokar.
 Budur işte yeniden evlendiren kırk yıllık dulu;
 Hastanenin, çibanlarını görse kusacağı kadını
 Gül kokuları sürer, nisan güneşleri getirir bu!
 Haydi git, körolası maden parçası!
 Seni bütün insanlığın ortak fahişesi seni!

[Shakespeare, "Atinalı Timon'un Yaşamı", Perde IV, Sahne 3, s. 1035 vd..]

TÜİK verilerine göre, Ocak-Ekim 2012 döneminde Türkiye'nin (ki buna AKP'nin demek yanlış olmayacaktır) ihracat rakamları %13,4 artarak 125 milyar dolara yükselmiştir. Diğer bir tanımla, 2012 yılının ilk on ayındaki ihracat, geçen yıla göre 14 milyar 927 milyon dolar artmıştır. Yine aynı dönemde ithalat ise %2,9 azalarak 196 milyar dolar olmuştur. Böylece dış ticaret açığı **%23 azalarak** 90,2 milyar dolardan 69,5 milyar dolara inmiştir.

Doğal olarak dış ticaret açığındaki azal-

ma cari açığa yansımıştır. T.C. Merkez Bankası verilerine göre, 2011 yılının ilk on ayında 60,5 milyar dolar olan cari açık, 2012 yılının ilk on ayında 39,3 milyar dolara gerilemiştir. Yani geçen yıla göre cari açık %35 azalmıştır.

Şüphesiz %3,1 büyüyen, **geçen yıla göre küçülen** bir ekonomide (üstelik "Avrupa krizi" varken) ihracatta ve cari açığa böylelerine "üstün" başarı göstermenin her iktidara ve kula nasip olmayacağı açıktır!

Ama TÜİK'in açıkladığı ihracat rakamlarına bakıldığında, İran'a yapılan ihracatta büyük bir "patlama" yaşanmıştır. Buna göre, Türkiye'nin İran'a yaptığı ihracat, on ayda, 2,9 milyar dolardan 9,3 milyar dolara fırlamış-

(Milyon \$)	Cari Açık	Ihracat	İthalat	Dış Ticaret Açığı
Ocak-Ekim 2011	-60.466	111.350	201.598	-90.247
Ocak-Ekim 2012	-39.281	126.277	195.782	-69.505
2011 Toplam	-76.986	134.907	240.842	-105.935

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Türkiye'nin İhracatında İlk On Ülke			
(Milyon \$)	Ocak-Ekim		% Değişim
	2011	2012	
Almanya	11.666	10.936	-6,3
İran	2.927	9.329	218,7
Irak	6.616	8.717	31,8
İngiltere	6.689	7.114	6,4
B.A.E.	2.957	6.674	125,7
Rusya	4.934	5.515	11,8
Fransa	5.749	5.093	-11,4
İtalya	6.707	5.166	-23,0
ABD.	3.702	4.634	25,2
Mısır	2.297	3.113	35,5
Toplam İhracat	111.351	126.277	13,4

tır. Böylece İran'a yapılan ihracatta %218,7'lik bir artış gerçekleşmiştir.

Aylar itibariyle İran'la yapılan ticarete bakıldığında, 2012 yılının ilk on ayında 9,2 milyar dolarlık doğal gaz ithal edilmiş ve bunun karşılığında 6,5 milyar dolarlık altın "ihracat" edilmiştir. Böylece İran'ın satın aldığı altınlar sayesinde **ihracat** 6,5 milyar dolar **artmış** görünmektedir. Dolayısıyla dış ticaret açığında görülen %23'lük azalma, gerçekte **%15'tir** ve bu da İran'dan yapılan ithalatın altın olarak ödenmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer ifadeyle, dış ticaret açığındaki azalma, ithalatın dövizle değil, altın "ihracat"yla ödenmesiyle gerçekleşmiştir.

İran-Türkiye Dış Ticareti 2012		
(Milyon \$)	İthalat/Doğalgaz	İhracat/Altın
Ocak	1.140	5
Şubat	714	13
Mart	1.468	480
Nisan	1.305	1.208
Mayıs	984	1.387
Haziran	661	1.318
Temmuz	558	1.831
Ağustos	1.144	180
Eylül	734	18
Ekim	506	13
Toplam	9.214	6.453

Kaynak: TÜİK.

Ali Babacan bu "altın oyunu"nu şöyle açıklamaktadır:

"Türkiye olarak İran'dan aldığımız gazın parasını biz TL olarak İran'ın Türkiye'deki hesabına yatırıyoruz. Fakat İran'ın o parayı dolar olarak kendi ülkesine götürmesi mümkün değil, uluslararası kısıtlamalar, ABD'nin yaptırımları sebebiyle. Dolayısıyla

İran bunu döviz olarak kendi ülkesine götüremeyince, o TL'yi kendi hesabından çekiyor, altın alıyor piyasadan. Altını kendi ülkesine götürüyor. Bunu nasıl götürüyor bilmiyorum ama işin özü bu. Oraya altın ihracatı aslında bizim doğalgazı almak için ödediğimiz karşılık gibi bir şey oluyor."

Bu açıklamanın da gerçeği yansıtmadığı ortadadır.

Her şeyden önce İran'a yapılan "altın ihracatı", her nasılsa Ağustos ayından itibaren birden ve büyük oranda düşmüştür. Nisan-Temmuz arasında ortalama 1,4 **milyar** dolarlık "altın ihracatı" söz konusuysa, Ağustos ayında bu miktar 180 **milyon** dolara ve Ekim ayında 13 **milyon** dolara inmiştir. Ağustos-Ekim aylarında 2 milyar 384 milyon dolarlık doğal gaz alımı (ithalat) yapılmışken, "altın ihracatı" 211 milyon dolar düzeyinde kalmıştır.

A. Babacan'ın açıklamasından yola çıkarsak, yani "altın ihracatı" "doğalgaz" alımı için yapılan bir "ödeme" ise, açıktır ki, Türkiye'nin İran'a 2 milyar 173 milyon dolar borcu var demektir. Bu da eklendiğinde, ilk on aydaki dış ticaret açığı 72,2 milyar dolara çıkmaktadır.

Bunun cari açığa yansımaları ise, yaklaşık 8,5 milyar dolardır. Böylece Merkez Bankası verilerinde 2012'nin ilk on ayında 39,3 milyar dolar olarak görünen cari açık, gerçekte 48 milyar dolardır. 2012 yılının tamamında büyüme oranının tahminen %2,5 düzeyinde gerçekleşeceği gözönüne alındığında, cari açığın GSYH'ya oranının yıl sonunda %8'ler düzeyinde kalacağı görülmektedir. Bu da cari açık sorunun tüm ağırlığıyla varlığını sürdürmesinden başka bir şey değildir.

Buraya kadar İran'la yapılan "altın oyunu" üzerinden dış ticaret ve cari açığın rekamları yapıldığı gibi çok büyük oranlarda düşmediğini ortaya koyduk. Oyunun ikinci perdesi, ABD'nin İran'la yapılan bu "altın oyunu"na karşı tutumunu "resmi"leştirilmesiyle başlamaktadır.

28 Kasım tarihli gazetelerde "Türkiye'nin altın oyununu bozacağı" başlığıyla verilen haberlerde şöyle denilmektedir:

"ABD'nin İran'a karşı almaya hazırladığı bir dizi yeni ticaret yaptırımlarının kıymetli madenleri de kapsa-

yacağı bildiriliyor. Adının açıklanmasını istemeyen üst düzey bir Senato yetkilisi yeni yaptırımların ‘Türkiye’nin (İran’la) doğalgaza karşılık altın oyununu bozacağını’ belirtti. Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ise ABD’nin yaptırımlarının ABD’nin kendisini bağladığını söyledi.”

İhracat rakamlarına bakıldığında, Ağustos ve Eylül aylarında İran’a yapılan “altın ihracatı”ndaki büyük düşüşün arka planında bu haber yatmaktadır. ABD’nin “gayri-resmi” olarak parmağını sallaması bile “altın ihracatı”nı neredeyse durma noktasına getirmiştir. Gazetelerde yer alan “oyunu bozma” haberleri, bu “gayri-resmi” parmak sallamanın onaylanmasından başka bir şey değildir.

Her ne kadar Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, böyle bir “yaptırım” kararının “ABD’nin kendisini bağladığını” söyleyerek “bizi bağlamaz” türünden kabadayılık yapmaya kalkışmışsa da, Ali Babacan’ın “işin özü” diye yaptığı açıklama “itidalli” bir yaklaşımı sergilemektedir.

Açıktır ki, Amerikan emperyalizminin onayı ve desteği ile iktidara gelen AKP’nin ABD’ye “kafa” tutması akıldışı bir durumdur. Denilen, şüphesiz ki yerine getirilecektir. Bu da, İran’la oynanan “altın oyunu”nun sonunu getirmekle kalmayacak, aynı zamanda İran’dan alınan doğalgazın da sonunu getirecektir.

Buraya kadar AKP’nin feodal-tüccar zihniyetiyle ve takiyye geleneğiyle sürdürdüğü “altın oyunu”nu ele aldık. Ama “Osmanlıda oyun bitmez.”

Bir diğer “oyun”, Birleşik Arap Emirliği (BAE)* ile gelişen ve katlanan ticaret hacmidir.

Yılın ilk on ayında BAE’ye yapılan ihracat %125,7 artarak 6,7 milyar dolara çıkmıştır. TÜİK verilerine göre, BAE’ne yapılan toplam 6,7 milyar dolarlık ihracatın üçte ikisi, yani 4,5 milyar dolarlık bölümü, TÜİK sınıf-

lamasıyla “İnciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller; taklit mücevherci eşyası; metal paralar”dan oluşmaktadır. Tıpkı İran gibi BAE’ne de altın ihraç edilmektedir.

İran ve BAE’ya yapılan toplam altın “ihracatı” 10 milyar 989 milyon dolardır.

Birleşik Arap Emirliği’ne İhracat (Altın)		
	Ocak-Ekim	
	2011	2012
İnciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller; taklit mücevherci eşyası; metal paralar	1.030	4.536
Toplam	2.956	6.674

Burada “ilginç” bir olay da, Birleşik Arap Emirlikleri’nin, ABD ambargosu nedeniyle İran’ın uluslararası döviz alış-verişinde bir “üs” olmasıdır.

Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, ABD’ye “posta koyarken” bu altınların “menşei”ni de şöyle açıklıyor:

“Ticaret nedir? Ticaret bir malı alıp satmaktır. İmalat nedir? Bir malı üretmektir. İhracat nedir? Bir ürünü dışarıdan ya da başka bir kaynaktan alarak, ülke dışına göndermektir. Bu çerçevede baktığımız zaman doğalgaz karşılığıydı, Türk Lirası karşılığıydı gibi konular üzerinde durmanın hiçbir anlam ve faydası yok. Burada ihracat yapıyoruz. Ülkemizdeki gerek yastık altındaki gerek hurda altınları Türkiye isteyen bir ülkeye satıyor.”

Ülkenin “yastık altındaki” altın varlıklarını ihracat gelirleri için, yani cari açığı kapatmak için satmanın adı “ticaret” olmaktadır. Bu “ticaret”, açık biçimde, “Avrupa borç krizi” koşullarında düşük faizle dış borçlanma yoluyla cari açığı finanse etmenin olanaksız olduğunun itirafıdır. Aynı zamanda bankalardaki “altın hesapları”nın içinin boşaltılması demektir.

* Birleşik Arap Emirliği (BAE), Abu Dabi, Dubai, Acman, Füceyre, Resü'l-Hayme, Şerce ve Ummül-Kayveyn adlı yedi emirlikten oluşmaktadır.

Tüketicinin Tüketimi

Türkiye’de devletin ve halkın borçla yaşadığı bilinmeyen bir gerçek değildir. Herhangi bir ekonomik veriye bakıldığında, hemen hepsinde “borç stoku”na ya da “tüketici kredileri”ne ilişkin verilerle karşılaşılır. Günlük yaşamda hemen herkesin şu ya da bu biçimde borçlu olduğuna, borçlarını çevirdiğine ya da borçlarını ödeyemediğine ilişkin konuşmalara tanık olunur. Borçlarını çevirenler övünürken, ödeyemeyenler yakınır. Şu ya da bu biçimde bir borç ödendiğinde, hemen yeni bir borçlanmaya gidilir. Ne de olsa “borç yığidin kaçışısı”dır!

Tüketici kredilerine baktığımızda, 2010 yılında “halkımızın” toplam (tüketici kredileri ve kredi kartları) kredi borcu 172,6 milyar TL iken, 2011 yılında 223,9 milyar TL ve 2012 yılının ilk on ayında 251,9 milyar TL olmuştur. Diğer ifadeyle, 2010-2012 arasında “halkımız”ın kredi borcu 79,3 milyar TL (%46) artmıştır.

BDDK’nın kendine göre yaptığı hesaplamalara göre, 2012 yılının ilk altı ayında “hanehalkı”nın “finansal varlıkları” (“yastık altı”nda olduğu varsayılan döviz ve altınlar dahil) 541,9 milyar TL iken, “finansal yü-

kümlülükleri”, yani borçları 223 milyar TL olarak görünmektedir. Böylece 2010 yılında borçların “varlıklara” oranı %35,4 iken, 2012 yılında %41,1’e yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle, “halkımız”ın “varlıklarınının” yaklaşık yarısı borçlardan oluşmaktadır.

Gerçekte BDDK’nın (ve “ilgili” tüm devlet kurumlarının) “yastık altında” olduğunu varsaydıkları döviz ve altınlar (bunların 150 milyar dolar, yani 250 milyar TL olduğu varsayılmaktadır) bir yana konulduğunda, “varlıklar” ile “yükümlülükler” neredeyse birbirine eşittir. “Hanehalkı”, tüm “varlıkları”nı sattıklarında ancak “yükümlülüklerini”, yani borçlarını ödeyebilecek durumdadır.

2012 yılının ilk on ayında bankaların verdiği krediler 566 milyar TL iken, bankalardaki toplam mevduat miktarı sadece 464 milyar TL’dir. Kalan miktar bankalar tarafından dış borçlanma yoluyla karşılanmaktadır.

Bunun yanında Türkiye’nin toplam dış borcu 573 milyar TL’dir. Bu borca “kamu”nun iç borçları eklendiğinde, toplam borç miktarı (2012/2 çeyrek) 960 milyar dolar olmaktadır. Buna göre, toplam iç ve dış borçların

	Tüketici Kredileri	Artış Oranı	Kredi Kartları	Artış Oranı	Toplam Tük. Krd. ve Kredi Kartları	Artış Oranı	Toplam Krediler	Artış Oranı
	(Milyon TL)	%	(Milyon TL)	%	(Milyon TL)	%	(Milyon TL)	%
2010	126.931	40,8	43.582	19,2	172.623	32,9	389.329	33,9
2011	167.020	31,6	55.489	27,3	223.893	29,7	490.846	26,1
Ocak-Ekim 2012	186.936	11,9	68.017	22,6	251.953	12,5	566.182	15,3

Kaynak: BDDK.

Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülüklerinin Gelişimi (Milyar TL)				
	2010	2011	2012/1Ç	2012/2Ç
Finansal Varlıklar	450,3	514,3	526,1	541,9
Birey. Emek. Fon.	12,0	14,3	15,8	17,2
Hisse Senedi	32,6	30,0	35,4	34,7
Özel Sektör Borçlanma Araçları	-	4,9	6,9	9,6
Kamu Borç. Kağıtları	8,4	10,3	10,1	7,4
Mevduatlar, Fonlar ve Kıymetli Madenler	352,1	405,4	409,2	421,1
Dolaşımdaki Para	45,2	49,4	48,7	51,9
Finansal Yükümlülükler	159,4	206,3	211,4	223,0
Tüketici Kredileri*	132,7	171,6	175,2	182,7
Kredi Kartı Borç Bakiyesi	23,2	29,6	31,0	34,7
Tüketici Finans. Şir.Kredi.	2,9	4,4	4,5	4,9
Finansal Kiralama Borçları	0,6	0,6	0,7	0,7
Yükümlülükler/Varlıklar (%)	35,4	40,1	40,2	41,1
Yükümlülükler/GSYH (%)	14,5	15,9	-	-

* Buradaki tüketici kredilerine ilişkin veriler bir önceki tablodaki verilerle çelişmektedir. Türkiye’de istatistik verileri, siyasal amaçlarla sürekli oynandığından bu da “doğal” sayılmalıdır!
Kaynak: BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Haziran 2012.

GSYH’ya oranı, yaklaşık olarak %70’dir.

Böylesine yüksek oranlı borçlanma koşullarında sürekli artan cari açık, “ekonomi- nin soğutulması”nı kaçınılmaz hale getirmiştir. Cari açık küçültülmediği sürece Türkiye’nin borçlarını çevirebilmesi olanaksız hale gelmiştir. Bu nedenle Merkez Bankası piyasalara müdahale etmiş ve banka kredilerinin “büyüme hızı”nı %35’lerden %15’e çekmiştir. Böylece bankaların kredi hacmi 100 milyar TL azalmıştır. Bunun tüketici kredilerine yansımaları 40 milyar TL’dir. Böylece banka kredilerinin “büyüme hızı”nın %15’lere çekilmesiyle birlikte tüm “hanehalkı”nın tüketimi 40 milyar TL azalmıştır.

“Düşük kur, yüksek faiz” politikasıyla sürekli artan ithalatın ürünü olan cari açığın “finansmanı” sorunu, kamunun ve özellikle de bankaların dış borçlanmasıyla çözüm-

lenmeye çalışılırken, ortaya çıkan açıklar “özelleştirme gelirleri”yle karşılanmaya çalışılmıştır. Ama ekonominin “soğutulması” gereksinimiyle, yani cari açığı azaltmak amacıyla uygulanan politikalar sonucunda (banka kredilerinin daraltılması) iç tüketimin kısılması, ithalatın azalmasına, dolayısıyla cari açığın kısmen azalmasına yol açmışsa da, ithalattan ve tüketimden alınan vergiler azalmış, bütçe açığı büyümüştür.

Ocak-Ağustos 2012 döneminde 8,5 milyar TL olan bütçe açığı, Ekim ayında 17,9 milyar TL’ye çıkmıştır.

Bütçe açığını “finanse” edebilmek için, yılın ilk on ayında 25 milyar TL borçlan-

maya gidilmiştir. Bunun 22,6 milyar TL’lik bölümü iç borçlanmadır.

İç borçlar için ödenen faizler 36 milyar TL olmuştur. Yani “kamu”, ortalama %9 faizle açıklarını finanse edebilmektedir.

Bütün bunlar “makro ekonomi”ye ilişkindir. Oysa tüketici kredileri ve kredi kartları, vergiler, doğrudan “hanehalkını” ilgilendirir, dolayısıyla “mikro” ölçeğe ilişkindir. “Mikro” ölçekte tüketimin daralması, borçların (tüketici kredileri ve kredi kartları) “çevirebilmesi”nin zorlaşması doğrudan “bireysel tüketici”yi ilgilendirmektedir. Bireysel tüketici ise, aynı zamanda “bireysel borçlu”dur. Borçlarını “çevirdiği” ölçüde tüketilmektedir.

Kredi kartlarının kullanımına bakıldığında, 2011 yılının ilk on ayında, toplam 50,5 milyon adet kredi kartı ile 233,7 milyar TL’lik alış-veriş yapılmıştır. Bu da, 2010 yılına göre %23,6’lık bir artışa denk düşmektedir.

2012 yılının ilk on ayında ise, toplam 53,7 milyon adet kredi kartı ile 291 milyar TL’lik alış-veriş yapılmıştır. Bu da, 2011 yılına göre %24,5’lik artış demektir.

Toplam tüketici kredileri artış hızı %11,9 iken, kredi kartları borçlarındaki artış %22,6 ve kredi kartları kullanımındaki artış %24,5 olmuştur.

(Milyon TL)		2010	2011	2012/2Ç
Kamu	Toplam	487.561	534.648	539.738
	İç Borç	361.220	377.870	386.990
	Dış Borç	126.340	156.778	152.748
Özel	Dış Borç	371.818	410.763	420.381
Toplam Dış Borç		498.158	567.541	573.129
İç ve Dış Borç Toplamı		859.379	945.411	960.119
GSYH		1.098.799	1.298.062	

Kredi Kartı Kullanımı (Milyon TL)					
	2010	2011	% Değişim	2012	% Değişim
Ocak	16.704	20.250	21,2	25.695	26,9
Şubat	16.124	19.230	19,3	24.774	28,8
Mart	18.701	22.482	20,2	28.229	25,6
Nisan	18.374	22.118	20,4	27.948	26,4
Mayıs	19.602	24.273	23,8	30.922	27,4
Haziran	19.643	24.534	24,9	30.502	24,3
Temmuz	20.367	25.410	24,8	30.785	21,2
Ağustos	19.380	24.420	26,0	29.965	22,7
Eylül	19.851	25.069	26,3	31.304	24,9
Ekim	20.358	25.917	27,3	30.898	19,2
10 Aylık Toplam	189.104	233.705	23,6	291.021	24,5
Kasım	19.275	24.492	27,1		
Aralık	21.767	27.019	24,1		
Yıllık Toplam	230.146	285.217	23,9		

Kaynak: BKM, Kasım 2012.

Böylece cari açığı azaltmak amacıyla bankaların kredi hacmindeki genişleme hızı %15'lere çekilirken, kredi kartlarındaki büyüme %25'ler civarında olmuştur. Bu da, banka kredilerinin genişleme hızının azalmasının kredi kartlarına yansımadağını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, ekonomideki küçülme (ya da büyüme hızındaki düşüş) doğrudan "tüketici"ye yansımamıştır. "Tüketici", hala aylık %2,34 (yıllık, basit ortalamayla %28,1) faizle kredi kartı kullanmaya devam etmektedir.

Resmi enflasyonun (TÜFE-on iki aylık ortalama) %9,26 olduğu, Merkez Bankası'nın "politika faizi"nin %5,75 ve "serbest piyasa"daki faiz oranının %5,70 olduğu bir ülkede,

kredi kartları için ödenen %28,1 oranındaki faiz "normalleşmiş"tir. Diğer bir ifadeyle, "tüketici", kredi kartı ile alış-veriş yaptığında, her durumda aldığı her malı %28,1 daha pahalıya almaya "alışmış"tır.

Bu "alışma"nın en önemli sonucu, "tüketici"nin tüketim olanağının tümüyle "kredi sistemi"nin işlemesine bağımlı olmasıdır. Kredi sistemi de, doğrudan mevcut düzenin işlemesi olduğundan, tüketimin sürekliliği düzenin sürekliliği ("istikrar") anlamına gelmektedir. Düzenin değişmesi gerekliliğine ilişkin düşüncelerin ve mücadelelerin bölgesine az ve sınırlı olmasının arka planında bu tüketim sistemi yatmaktadır.

Büşra Ersanlı, Aslı Aydıntaşbaş, Halil Ergün Ve *Birgün*'ün Kahramanları Maailecek Küçük-Burjuvalar

“Yaratılan” ondan dolayı sevdiğimiz var-sayılan “yaratıcı” AKP’yi yarattı. AKP’nin yedinci kaburga kemiğinden Recep Tayyip Erdoğan’ı ona baş yaptı.

“Yaratıcı”ın “yürü ya kulum” demesiyle AKP ve başı Recep Tayyip Erdoğan iktidar oldu. Böylece “muhafazakar demokratlar”ın on yıllık iktidarı başladı. “Yaratılan” öylesine “demokrat”tı ki, “muhafazakar”lığı bir yana, “takiyye sanatı”ndaki ustalığı bile bir yana konuldu. Çalmaya başladıklarında bile “helal olsun, çalışıyorlar, ama yapıyorlar” denildi.

“Yaratılan”, gel zaman, git zaman, çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa ulaştılar. Hem iktidar oldular, hem muktedir oldular. Napolyon’un, “ortaçağı top bitirdi, modern çağı mürekkep bitirecektir” sözünü hiç ama hiç unutmadılar. “Muktedir” olmaya başlar başlamaz, ilk işleri “medya” oldu. “Medya” dünyasına “yandaş medya” kavramını hediye ettiler. Ekonomik güçle ve zorla “medya”yı denetime aldılar.

Günler, aylar ve yıllar geçtikçe, “medya”yı kontrol etmenin envai tür yolunu ve yöntemini buldular. “Medya” patronlarına neyi yap dedilerse hepsi yapıldı. “Mert”ler “namert” ilan edilirken, “güven”ler kapıdışarı edildi. Nice “koç yiğitler” “medya” dünyasında yere serildi, “ekmek teknesi”ni yitirdi. “Kentsel dönüşüm” projesi kapsamında “medya” temizlenmeye başladı. Nice anlı ve şanlı küçük-burjuva “köşe” yazarı kapı önüne konulduktan sonra, görüntüsüyle, sözüyle, başıyla, kaşıyla “muhalifmiş gibi” davrananlara sıra geldi. Büşra Ersanlı gibi bu kategoriye girmeyenler de bir biçimde “der-

dest” edildi. “İki cami arasında beynamaz” olanlar yavaşça “köşe”lerine çekildiler. Ece Temelkuran gibi “vuruşa vuruşa” geri çekilenleri sessiz-sedasız ortalıktan çekilenler izledi.

“Medya dönüşümü” geliştikçe, ünlü küçük-burjuva yazarların akli yavaş yavaş çalışmaya başladı. Şarkıcısından türkücüsüne, prof.’undan dr.’sine, kadınından erkeğine, her türden ve her cinsten pek çok küçük-burjuva “yetmez, ama evet”çiler tayfasına gönüllü yazıldı. Böylece “hem nalına hem mihına” vuranlar, “ne şiş yansın, ne kebab” diyenler çoğaldı. Kimi “Radikal”ler “Taraf”laşırken, kimisi “tarafsız”laştı. Böylece “Radikal”in “ezber bozan”ları bir yana itildi ve Radikal’in de tirajı yerlerde sürünmeye başladı.

Tüm bu gelişmeler içinde yepyeni bir “medya kuşağı” ortaya çıktı. Hiç kimsenin yeri ve “köşesi” “baki” ve “beki” değildi. “Akif olan anlar” diyerek yepyeni “medya komiserleri” ortaya çıktı.

Yine de “yaratılan”ın “demokratmış gibi” görünmeye ihtiyacı oldukça, “medya”da yeni mevkiler “demokrat küçük-burjuva”lara dağıtıldı. *Hürriyet*’in başına “berber”, *Milliyet*’in başına “sazak” getirildi.

“Medya”dan atılan, dışlanan, bertaraf edilen her “ünlü”nün yerine “ünsüz”ler arasından yeni “ünlü”ler yaratıldı. Bu “ünsüz”ler, başlarına “taş” yağacağını bilseler de, önce “demokrat” göründüler. Yalçın Küçük’ten “feyz” alarak, Soner Yalçın’ın yanında “staj” yaparak yükselmeyi düşleyen Aslı Aydıntaşbaş gibileri, bu halleri gördükten sonra, “halkını katleden Beşar Esad”a karşı Recep

Tayyip Erdoğan'ın cihadında “demokrat ve ilerici yandaşı” olarak sahneye çıktılar.

“Biat” etmeden de “yaratılana” aidiyet olabileceğini düşünenler, bir zamanlar ne olduklarını unutturarak ve unutarak saf değiştirdiler. Halil Ergün gibi, bir zamanların “hızlı solcusu” TRT’den bir dizi kapmak için “döner”leşirken, “yetmez, ama evet” diyenler de homurdanmaya başladılar. Mehmet Altan Star gazetesinden kovulunca, Ahmet Altan’ın “dili” keskinleştikçe, “El Beşar! Dakka dukka” diyenler, A. Aydıntaşbaş gibiler, yüzlerindeki “demokrat” makyajını daha fazla silmeye başladılar.

“Medya dönüşüm projesi” yıllar öncesinden başlamış olsa da, KCK davasından Prof. Dr. Büşra Ersanlı’nın “içeriye” alınması bir çeşit “milad” oluşturdu.

12 Şubat 2007’de AKP’nin “amiral gazetesi” *Yeni Şafak*’ta, Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı ünvanıyla yazdığı yazıda, AKP’nin “cumhuriyet tarihinin gelmiş geçmiş en demokratik hükümeti” olduğunu yazan Prof. Dr. Büşra Ersanlı, KCK davasından 8,5 ay sonra Ahmet Davutoğlu’nun “kefaleti”yle çıktıktan sonra, “Pişmanım bundan. Çünkü algılayamadım. Çünkü ifade özgürlüğü ile doğrudan bağlı olan beni bile tutukladılar. Yani şaşırdım” diyebildi. Ama Büşra Ersanlı’nın “pişman” olmadan önceki yıllarda AKP “yandaşı”, “yetmez, ama evet”çi oluşu da birden unutuldu.

Görüldü ki, yapılmış olanlar bir çırpıda bir yana atıveriyordu. Yeni “ikbal avcıları” için hala bir yol vardı.

Yolları bir zamanlar ABD’den geçmiş kimi küçük “gazeteciler” için bu “ikbal yolu” yepyeni kapılar açıyordu. Metehan Demir gibi, Hava Harp Okulu mezunu, ABD Dışişleri Bakanlığı ve Pentagon tarafından özel olarak eğitilmiş, İngiliz Savunma Akademisi’nde “Strateji, Diplomasi ve Savaş Taktiklerinin Günümüz Yöntemlerine Uyarlanması” konusunda yüksek lisans yapmış “dış politika uzmanı” Hürriyet gazetesinin Ankara Temsilciliği “görevi”ni ifa ederken, Aslı Aydıntaşbaş gibi, “Rabırt Kolej” mezunu, New York Üniversitesi’nde gazetecilik okumuş ve Ortadoğu üzerine yüksek lisansını yapmış “dış politika uzmanı” Suriye’ye yönelik “kontra savaşı”nın baş destekçisi olanların “yıldızı” parlamıştır. Bu yeni ve “parlak” yıldızlar, bir zamanların “yetmez, ama evet”çilerin, “*Radikal*”

cilerin, “*Taraf*”çıların boşalttıkları yerleri doldurmaya koyulmuşlardır.

Bu arada, eski “solcu”, 1994 yerel seçimlerinde SHP adına Beyoğlu’ndan, 1999 yerel seçimlerinden de yine Beyoğlu’ndan CHP adına başkan adayı ve 1973 tarihli THKP-C davası sanığı Mustafa Alabora’nın “evvelden ebediyete” dostu olan Halil Ergün, “Başbakanı seviyorum ve geçen seçimde oyumu AKP’ye verdim” diyerek, “döner”cilik yarışında birinciliğe aday olduğunu ortaya koydu.

Tam bu sırada *Birgün* olayı patlak verdi.

“Ulusalçı” ya da “solcu” gazetelerin tirajlarında meydana gelen patlamadan esinlenen, ama asıl olarak *Radikal* gazetesinin düşüşü ve giderek “yazılı medya”dan silinmeye yönelmesi üzerine, biraz tiraj artırmak için, biraz *Radikal*’in bitişiyile ortaya çıkacak “boşluğu” doldurmak için *Birgün* gazetesi harekete geçti.

Ertuğrul Mavioğlu adlı kişinin “eğitmen”liğinde, Ahmet Şık, Ece Temelkuran, Banu Güven, Yıldırım Türker ve Nuray Mert “transferleri”yle tiraj yarışında “ben de varım” diye yola çıkmaya hazırlanan *Birgün*’ün yeni “transferler”e ilişkin “reklamı” birden ortalığı karıştırdı.

“Reklam” olabildiğince basitti. Recep Tayyip Erdoğan’ın “sansür”üne karşı yeni “transferler”in “muhalif” ve “mağdur” adları öne çıkartılmıştı. Ama beklenen olmadı. Recep Tayyip Erdoğan’ın doğrudan müdahalesiyle “medya”dan dışlanan ve işlerine son verilen *Birgün*’ün “transferleri” birden bağırmağa başladılar.

Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim meydanlarında “namert” ilan ettiği Nuray Mert, “Bana danışılmadan yapılmış bir iştir. Lanse edilmiş şeklini tasvip etmiyorum. Ortada netleşmemiş bir durum varken emrivaki diye nitelendiriyorum bu durumu. Çok yadırgadım. Bu anlayışta olan gazete ve ekiple devam etmek istemiyorum” diye ortaya çıktı.

Radikal gazetesindeki “köşe”sinden olan Yıldırım Türker, “Bugün *Birgün* Gazetesi’nde dev Erdoğan fotoğrafının gözlerini örten kara bantın üstündeki isimlerden Türker ile bir ilişkim yoktur. Hayatım boyunca kendimi kimsenin gözüne kara bant olma işleviyle tanımlamadım. Tanımlanmasına da izin verecek değilim. Pek dahiyane bulunduğu anlaşılan bu tanıtım faaliyeti için ne

demeli? ‘Deve cilvesi’ mi yoksa ‘Reklamcından al haberi’ mi? Her halükarda bu erken uyan için belki de müteşekkir olmalıyım” diyerek, *Birgün* “macerası”nın başlamadan bittiğini ilan etti.

NTV’nin “popüler demokrat” sunucusu ve katıldığı toplantılarda Arap ülkelerinin Recep Tayyip Erdoğan’ı “örnek” almaması konusunda uyarılar yapan Banu Güven, “*Birgün*’ün ilanından yeni haberdar oldum. Bizim işimiz gözleri açmak. Gazeteci olarak derdimiz, sadece başbakana muhalefet değildir. Olmadı... *Birgün*’de adımın geçtiği ilandan bugün haberdar olmam da kabul edilemez” diyerek “muhalefet şerhi” düştü.

Ece Temelkuran ve Ahmet Şık’ın “yatıştırıcı” ve “orta bulucu” açıklamalarına rağmen, *Birgün*’ün “reklam krizi”, başlamadan biten bir “atak” halini aldı.

“Olay”ın yorumları da muhtelif oldu. Kimilerine göre, *Birgün* “reklamı” Recep Tayyip Erdoğan’ı “çok, ama çok” kızdıracaktı. Bu da “adı geçen”lerin “Zeus’un şimşeklerini” üstüne çekerek, onlara “yaşamı dar” eyleyecekti. Dolayısıyla yeni “transferler”in “reklam”a “tepkisi”nin arka planında bu “Zeus’un şimşekleri”ni üzerlerine çekmek yatıyordu.

Kimilerine göre, “reklam”, Recep Tayyip Erdoğan’ın gözüne bant çekerek “amacı”nı ve “haddini” aşmıştı. Üstüne üstlük “transferler”in böyle bir “reklam”dan “haberleri bile yoktu”. Dolayısıyla “nezaket” kuralı çiğnenmişti. Yeni “transferler”in böyle bir “nezaketsizlik” karşısında gösterdikleri “teпки” doğaldı!

Bir başkalarına göre ise, *Birgün* “militan gazetecilik” yapıyordu ve yeni “transferler”in “teпки” de bu “militan gazetecilik”in bir ürünüydü!

Oysa “olay” çok basit ve yalın bir “tanıtım ve duyuru”dan başka bir şey değildi. “Medya”da, yazılı ve görsel “medya”da ve politikada egemen olan “popülizm”in bir “tezahürü”ydü. Amaç, “dikkat çekmek” ve “ürünü satmak”tan ibaretti. Ama “ürün”, “reklam”a karşı çıkmıştı. Çünkü “ürün”, yani yeni “transferler” kendilerinin “mağduriyet”lerine yol açan Recep Tayyip Erdoğan’a karşı “konumlandırılmak”tan kaygıya kapılmıştı. “Tepki” denilen şeyler, bu kaygının dışavurumlarından başka bir şey değildi.

Bütün bunlar, Yiğit Bulut’tan Oya Bay-

dar’a, “yes, annem”cilerden “yetmez, ama evet”çilere, Büşra Ersanlı’dan Halil Ergün’e ve nihayetinde “mağdur demokratlar” Nuray Mert, Yıldırım Türker, Banu Güven gibilere kadar küçük-burjuva “muhalif aydınlar”ın korku ve sefaleti nereden kaynaklanıyor?

Şüphesiz, 1990’larda “ideolojiler”in “öldüğü” ilan edildiğinde, tüm “solcu” ve “demokrat” “aydınlar” rahat bir soluk aldılar. Artık “bir” ideolojiye uygun davranmak zorunda değillerdi. “Serbest piyasa ekonomisi” neyi gerektiriyorsa onu yapabileceklerdi. Canları istediği gibi, keyiflerince yazabilecekler, “düşünce” üretebilecekler ve “somut bugün”ü yaşayabileceklerdi. Ezel-den ebede “hür doğmuş ve hür yaşamış”, kendilerine “zincir” vuracak “herşeye” karşı çıkmış, bireysel anarşizmi “özgürlük” olarak tanımlamış küçük-burjuva aydınları için yepyeni bir “çağ” başlamıştı. “Ölmüş” ve tabutuna milyarlarca çivi çakılmış “o malum ideoloji”den kurtulmuşlardı. 90’ların sonlarından itibaren bu “çağ”ın nimetlerinden bolca ve çokça yararlandılar.

Alman sosyal-demokratlarının “*Edelnarchismus*”, Lenin’in “aristokrat anarşizm” olarak tanımladığı bu küçük-burjuva “anarşist” bireylerin “mutlu ve güzel” günleri, başka bir “ideoloji”nin, dinci ideolojinin iktidar oluşuyla bitmeye yöneldi. Sınıfları, yani küçük-burjuvazi “cümbül cemaat” bu dinci ideolojinin iktidarından yana tavır alınca, bir süre bocaladılar. Saf değiştirmekte tereddüt ettiler. Giderek dinci ideolojinin baskısı yoğunlaştı ve kendilerinin yaşam tarzlarını “tehdit” eder hale geldi.

Bu durumda, kimileri çareyi ve çözümünü “saf değiştirmek”te buldu. Kimileri ise, kimi zaman “etik” nedenlerle, kimi zaman öngörüsüzlükleriyle “direnme”yi seçtiler. “Mert” göründüler, ama “namert” ilan edildiler, işsiz kaldılar. Yeterince “dünyalıkları” olduğundan “maddiyat” fazlaca önemli olmadı. Gelin görün ki, artık eskisi gibi “her düğünde gelin-damat, her cenazede ölü” değillerdi. Giderek unutulmaya başlandılar.

Ve büyük çoğunluğu aslına rücu ettiler, köklerine geri döndüler, küçük-burjuva aydını olduklarını anımsadılar.

Küçük-burjuva aydını, tıpkı kendi sınıfı gibi bir arada-bir derede kaldığından, sürekli yalpalar. Bu da onun ünlü “kaypaklığı”nın gerçekliğidir.

Ama küçük-burjuva aydını, bu korkularını ve kaypaklığını kendi “entelektüel” bilgisiyle gizlemekte çok başarılıdır. Ağız laf yapar, eli kalem tutar. Mürekkep yalamış bir kişi olarak, dili ve kalemi kıvraktır. Bu kıvraklığı sayesinde de, her türlü belirleyici ve kararlaştırıcı konularda ve aşamalarda kolayca kendisine bir çıkış yolu bulur, “kıvrak” zekasıyla övünür ve övülür.

En tipik küçük-burjuva aydını ise, kendisini “solcu” olarak tanımlayan, bir zamanlar “biz devrimi sevmiştik” diye konuşan tipidir. Zaman zaman bu “solculuk”u değişik renklere bürünür. Kimi zaman marjinal bir marksist olarak sahneye çıkar, kimi zaman “sosyal-demokrat” olur. Devrimci mücadelenin geliştiği dönemlerde ise, “keskin” bir marksist-leninist ve hatta “maoist” olur.

Yine de sınıfsal özelliği onu her yerde ele verir. O, her düğünde gelin, her cenazede ölü olmak ister. Tüm gözler onun üzerinde olmalıdır, tüm projektörler ona dönmelidir. O ki, engin ve zengin “entelektüel” bilgisi ve zekasıyla herşeye layıktır! O, insanlara yol göstermek, akıl vermek için yaratılmıştır! Bir rastlantı sonucu geniş kesimler tarafından tanınır ve bilinir hale gelirse, artık onun için “karada ölüm” yok gibidir. Alkışlar ve övgüler canına can katar.

Öte yandan içinden çıktığı sınıf uyumcudur. Her ortama uyar, her gelişmeye uygun davranışlar geliştirir. Sıkıya ve sıkıntıya fazlaca gelemmez. Ortamcı olduğu kadar eyyamcıdır da. En sıradan ve basit şeyleri abartmayı sever. Bu nedenle de “tez canlıdır”. Saman alevi gibi ateş alır ve söner. Ama her sıkıntıya düştüğünde büyük abisinin, yani kapitalist sınıfın sözünü dinler, onların gözünü girmeye çalışır.

Küçük-burjuva aydınının diğer bir tipik özelliği, kendisini “halk”la özdeşleştirilmesi ve “halk” adına konuşma hakkına sahip olduğunu düşünmesidir. Bu nedenle kendi bireysel düşüncelerini kolayca “halklaştırır”, genelleştirir ve her şeye uyarlamaya çalışır.

Eğer kafası karışık ise, herkesin kafasının karışık olduğunu ilan eder. Eğer depresyona girmişse, herkesin depresyonda olduğunu söyler. Aynı zamanda keskindir, marjinaldir, radikaldir. Uçlarda dolaşmayı sever ve sevdiği her şeyi en sert ve keskin biçimde savunmaya kalkar. Ne olduğu belirsiz “entelektüel zeka”sıyla her türlü zorluğun altından kalkacağına inanır. Öngörülerinin şaşmaz olduğunu düşünür.

O, güçlüden yanadır. Bir savaşta kimin kazanacağını önceden, ama herkesten önce saptayarak “pozisyon” alır. Aldığı “pozisyon”, her durumda savaşın galibinden yanadır.

İşte bu özellikleriyle küçük-burjuva aydını, sürekli yanlış ata oynar. Yanlış ata oynadığı açık seçik ortaya çıktığında bile, o, inatla doğru bir “pozisyon”da olduğunu söyler. Safında yer aldığı kesimin yenilmeye başladığını gördüğünde ise (“ilk” görenin hep kendisi olduğuna inanır), safları hızla terk eder. Bu terk edişini gizlemek için de bir yığın “mazeret” sıralar. Saf değiştirirken ve değiştirdiğinde de, olağanüstü bir pişkinlikle, kendisinin hep “eskisi” gibi olduğunu, hiç “değişmediğini” ileri sürer.

Bir kez saf değiştirdiğinde de, eski saflarına ve eski saflarda birlikte yer aldığı “yoldaş”larına karşı acımasızdır. Öylesine acımasızdır ki, ilk baştan itibaren o saflara düşman olanlar bile, onların bu acımasızlığı karşısında onu frenlemeye çalışırlar. Acımasızlık, açık bir düşmanlıkla özdeşleşir.

Bugün, AKP iktidarının on yıllık iktidarında bu küçük-burjuva aydınları bir kez daha aslına “rücu” eyledi. Ortaya çıkan tüm “keskin dönüşler” ve “saf” değiştirişler bunun ürünüdür. İki cami arasında “beynamaz” kalkanları ise, olmadık şeylerle “maraza” çıkararak “dönüş” koşullarını yaratmaya çalışmaktadırlar. Tek unuttukları, gözle görülmesi de, elle tutulmasa da, “sopası” olmasa da, toplumların bir belleği olduğudur.

İnternet Adresi:

www.kurtuluscephesi.com
www.kurtuluscephesi.org
www.kurtuluscephesi.net

E-Posta Adresi:

kurcephe@kurtuluscephesi.org
erisyayinlari@kurtuluscephesi.org

- MAHİR ÇAYAN: **KESİNTİSİZ DEVRİM I**
MAHİR ÇAYAN: **KESİNTİSİZ DEVRİM II-III**
İLKER AKMAN: **MEVCUT DURUM VE DEVRİMCİ TAKTİĞİMİZ**
*** **TÜRKİYE DEVRİMİNİN ACİL SORUNLARI-I**
*** **OLİGARŞİ NEDİR?**
*** **MARKSİZM-LENİNİZM BİR DOĞMA DEĞİL, EYLEM KILAVUZUDUR-III**
*** **THKP-C/HDÖ VE 15 YIL**
*** **POLİTİKLEŞMİŞ ASKERİ SAVAŞ STRATEJİSİ VE DEVRİMCİ TAKTİĞİMİZ**
*** **GRAMSCİ ÜZERİNE**
*** **REVİZYONİZMİN REVİZYONU**
*** **ULUSAL SORUN ÜZERİNE**
*** **“BDS”:** BİR PRAGMATİK SAPMA
*** **“YENİ” OPORTÜNİZM ÜZERİNE**
*** **ZAFER BİZİM OLACAKTIR!** [Ankara Davası Savunması]
*** **DEVİRİM PROGRAMLARI**
*** **RUS DEVRİMİNDEN ÇIKAN DERSLER**
*** **ESKİ BİR GERİLLANIN “EMEK”İ**
*** **PASS VE “YENİ ÇÖZÜM”ÜN FIRSATÇILIĞI**

DEVİRİMCİ MARŞLAR VE EZGİLER

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE EKONOMİK BUNALIM [Kurtuluş Cephesi Seçmeler-I]

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE EKONOMİK BUNALIM II [Kurtuluş Cephesi Seçmeler-III]

LAİKLİK VE ŞERİATÇILIK ÜZERİNE [Kurtuluş Cephesi Seçmeler-II]

TARİHTE, GÜNÜMÜZDE VE DEVRİMCİ MÜCADELEDE KADINLAR

